

Nezvyčajný čas učenia

Na vysokých školách sa pomaly končí skúškové obdobie. Študenti budú mať čo nevidieť za sebou zimný semester. Polovicu školského roka majú za sebou aj stredoškólači a žiaci základných škôl. Aký bol tento polrok tohto čudne nezvyklého času, ktorý už takmer rok všetci žijeme? Odrážajú známky vedomosti, ktoré študenti a žiaci získali? Aké bolo vyučovanie cez internet, ktorému hovoríme dištančné?

Takáto výučba bez priamych emócií vyučujúcich i vyučovaných je náročná pre jedných i druhých, ale aj pre starých rodičov, ak majú čas a chuť pomáhať vnúčikom s učením. Dobré nervy musia mať najmä rodičia, aby neposedné deti prinútili učiť sa a robiť si domáce úlohy. Počul som aj hlášku žiaka: „Mama, dostala si trojku...“

Súčasnú výučbu nie je ideálne. Ale predsa je... V ničom sa nedá porovnať s vyučovaním v krajinách, kde zúri vojna, ak tam vôbec nejaká výučba prebieha.

Občas sa pýtam svojich študentov na vysokej škole, či si vedia predstaviť, že by im niekto zo dňa na deň zrušil školu. Prípadne to, že by im do internátu v noci vtrhli po zuby ozbrojení vojaci a odviekli ich do koncentračného tábora. Lebo práve to sa stalo českým študentom 17. novembra 1939, keď im Nemci zatvorili vysoké školy a vyše 1 200 z nich zobrať do koncentráku. Vysoké školy zostali zatvorené do konca druhej svetovej vojny a ďalej študovať nemohli v protektoráte ani tí, ktorí v tom čase zmaturovali. Čo by tí boli dali za dištančné vyučovanie! Mnohí sa doma sami učili, aby sa pripravili na deň, keď sa skončí vojna a otvoria sa vysoké školy.

Spomínam si na českých a slovenských študentov, ktorí ušli počas vojny do Československej zahraničnej armády. Aj tí túžili študovať, hoci zúrila vojna. Keď prezident Edvard Beneš navštívil našich vojakov, jeden z bývalých študentov Karel Macháček ho poprosil, či by nepožiadal ministerského predsedu Winstona Churchilla, aby mládencom z posledných ročníkov umožnil dokončiť štúdium na anglických školách.

Vyhoveli im, ale najprv museli zložiť náročné diferenčné skúšky a potom celý rok v uniformách chodiť na univerzity. A boli takí usilovní, že v mnohom predbehli anglických rovesníkov. Po ukončení štúdia im Oxfordská univerzita usporiadala parádne promócie a domov, do oslobodeného Československa, sa vracali ako doštudovaní lekári, inžinieri, technici, ekonómovia. Bola to veľká pomoc pre zničenú krajinu.

V súčasnosti tiež veľa závisí od samotných študentov. Dôležité, ale nie rozhodujúce, sú podmienky, väčšmi však záleží na snahe a vytrvalosti študentov. Školy im dajú len toľko, koľko oni chcú. Ak nechcú alebo sú leniví, zbytočne budú chodiť i na tú najprestížnejšiu školu. A aj ten najlepší pedagóg študentom ukazuje iba smer.

Jozef Leikert

predseda Klubu umelcov, spisovateľov a historikov SZPB

Monika Gergelová, predsedníčka ObIV SZPB v Košiciach, a Edita Harbuláková Jonyová z Michaloviec zapalujú kahanec pred pamätníkom vojakov Sovietskej armády na košickom Námestí osloboditeľov.

Očkovanie podporujem, odkazuje jeden z nás

Sofia Préterová

Očkovania proti novému koronavírusu sa netreba báť, hovorí člen ObIV SZPB v Bratislave Ivan Pasternák. Vie to, lebo patrí medzi tých, ktorí už očkovanie absolvovali.

V bratislavskom zariadení pre seniorov Ohel David nezaznamenali jediného nakazeného. Prístup tohto zariadenia dokazuje aj fakt, že očkovanie zorganizovalo okamžite, ako to bolo možné. „Ale bolo to dobrovoľné, ľudia, ktorí sa necítili ešte roz-

hodnutí, nemuseli prísť,“ zdôrazňuje I. Pasternák. Do pripravených formulárov vpísali meno, priezvisko, rodné číslo a miesto narodenia, zdravotnú anamnézu a súhlas s očkovaním potvrdili podpisom. „Formuláre sme vypisovali tak, aby sme nesedeli pri sebe. Potom sme prešli cez parkovisko do jedálne, kde bolo pripravené všetko na očkovanie.“

Pred samotným očkovaním zdravotníci skontrolovali, či sú seniori vo vhodnom zdravotnom stave, aby nedošlo ku žiadnym komplikáciám. „Prístup zdravotníkov bol veľ-

mi dobrý. Pani doktorka sa nás ešte pred očkovaním povypytovala, či nie sme alergickí, či sme neprekonali nejakú chorobu v posledných šiestich týždňoch a či máme negatívny test na COVID. Až keď overili, že je všetko v poriadku, mohli nás očkovať,“ vysvetľuje dlhoročný člen SZPB. Kontrola bola dvojnásobná – najskôr seniori všetko napísali, potom sa ich na to opäť pýtali tesne pred očkovaním.

Ivan Pasternák zdôrazňuje, že po očkovaní nezaznamenal žiadne komplikácie. Ani bezprostredne, ani ne-

(Pokračovanie na str. 2)

Útok maďarských nacionalistov

Braňo Ondruš

Štatistický úrad (ŠÚ) SR podľahol tlaku vyvolanému maďarskými nacionalistami. Do pravidiel sčítania ľudu zasiahol pár dní pred jeho spustením. Spôsobom, ktorý hrubo porušuje pravidlá pre prijímanie legislatívnych predpisov. Tlak začal vyvolávať na jeseň poslanec Juraj Gyimesi. Vraj s podporou premiéra.

Sčítanie ľudu sa pripravuje dlho. Býva to organizačne najnáročnejšia celoplošná akcia štátu. Vzhľadom na dlhoročné praktické problémy a trendy v okolitých krajinách sa už pred dvoma rokmi po dlhých diskusiách zástupcovia národnostných menšín s vládou a ŠÚ dohodli, že aj obyvatelia SR budú môcť vyznačiť príslušnosť k druhej národnosti. Je to demokratické, ale má to i konkrétny význam.

V roku 2011 v Európe nechápali, prečo sa u nás 400-tisíc ľudí neprihlásilo k žiadnej národnosti. Vari existuje niekto, kto nepatrí k žiadnemu národu? Nezmysel. Išlo skôr o ľudí, ktorí sa nevedeli rozhodnúť. Napríklad Rusín, ktorý hovorí aj doma po slovensky. Môže sa hlásiť k Slovákom, ale zároveň sa cíti byť stále Rusínom, hoci reč predkov nepoužíva. A čo deti zo zmiešaných man-

želstiev? Prečo by sa nemohol niekto z nich cítiť rovnako Slovákom i Čechom? Veď tým nikomu neublíži.

S riešením spreď dvoch rokov nikto nemal problém až do vlaňajšej jesene. V čase príchodu druhej vlny pandémie poslanec vládneho OĽaNO Juraj Gyimesi začal tvrdiť, že to treba zmeniť. Používa pritom argumenty, ktoré nesedia. Napr. že štát nevie, ako by priznával menšinové práva, alebo financoval menšinovú kultúru. To nie je pravda. Alebo že sa takto posilní asimilácia menšín – lenže na takýto dopad prišiel ako jediný, neobávajú sa toho dokonca ani iní verejne činní Maďari.

(Pokračovanie na str. 2)

Očkovanie podporujem, odkazuje jeden z nás

(Dokončenie zo str. 1)

skôr. A pritom už odvtedy prebehli tri týždne. „Hneď po očkovaní som bol trochu vyvedený z konceptu, ako sa hovorí, lebo na druhý deň, keď som

je. „Povedal by som, že teraz sa cítim veľmi dobre, možno ešte lepšie, ako pred očkovaním.“

Za nerozhodnosť mnohých ľudí, či sa dať alebo nedať očkovať, podľa neho môže najmä

nedali očkovať. Vraj stačí, keď bude zaočkovaných len osemdesiat percent obyvateľov, čo znamená, že starí v tom byť nemusia. Včera som dokonca dostal taký mail, že načo je treba očkovať starých, veď my, mladší, pracujeme, prinášame tomuto štátu DPH a z nás tento štát žije, pretože teda dávajú prednosť tým dôchodcom pred nami. Bol som z toho dosť zaskočený.“

Preto I. Pasternák podčiarkuje, že je dôležité dostávať informácie z viacerých strán. „Správy RTVS sú zrozumiteľné, ale neviem, či sú dosť úderné. Tie spamy, ktoré prichádzajú mailmi, sú veľmi diskutabilné. Keď som takýto jeden mail preposlal jednej mojej priateľke lekáre, spýtala sa ma, či som proti. Povedal som, že nie som, len chcem, aby sme boli informovaní z jednej, aj z druhej strany. Som za očkovanie, veď som sa aj sám dal zaočkovať. Chcem však vidieť aj tie správy, ktoré hovoria o týchto veciach inak.“

Pán Pasternák zdôrazňuje, že

očkovanie rozhodne odporúča: „Očkovanie podporujem všetkými desiatimi.“ Samozrejme, ak je niekto alergický a môže dostať anafylaktický šok, očkovať by sa radšej nemal. Strach z toho však mať netreba, lekári na všetko upozornia. „Jedna moja staršia priateľka napríklad bola na očkovaní, ale keďže jej tieklo z nosa, pretože má zlé tesnenie na oknách, tak jej povedali, že v takomto akútnom stave ju teraz zaočkovať nemôžu,“ opisuje svoju skúsenosť I. Pasternák. „Prakticky teda treba očkovať len tých, ktorí sú zdraví nie-

koľko týždňov a majú negatívne testy na COVID.“

A ako funkcionár SZPB má pre čitateľov Bojovníka a členov SZPB má takýto odkaz: „Ako človek, ktorý sa dal zaočkovať, odkazujem všetkým, že je to veľmi dobrá vec. Naši rodičia a starí rodičia vzdorovali fašizmu za 2. svetovej vojny, či už v SNP alebo kdekoľvek na bojiskách. A keď sa oni nebáli vtedy, tak si myslím, že to očkovanie je tak bezpečné, že sa nikto nemusí báť. Preto všetkým odporúčam, aby sa očkovať dali.“

si išiel pripraviť lieky som zistil, že tie, ktoré som mal zobrať popoludní a večer, zostali nedotknuté. Keď som totiž prišiel domov, bol som veľmi unavený. Lahol som si, zaspal a zobudil sa okolo pol ôsmej večer. Nevedel som, či je ráno alebo večer, ale nemal som už veľmi chuť do jedenia.“

Aj po niekoľkých týždňoch si svoj zdravotný stav pochvaľu-

spôsob informovania verejnosti. Okrem overených informácií sa totiž vo veľkom rozširujú aj dezinformácie. Internetom sa šíria správy, ktoré tvrdia, že starších ľudí sa už očkovať neoplatí.

Neverte zavádzajúcim výmyslom

„Dostávam také maily, ktoré nabádajú starých ľudí, aby sa

Storočnica Laca Grosmana

Braňo Ondruš

Zisk Oskara, ceny americkej filmovej akadémie, prináša nielen slávu, ale najmä nesmrteľnosť. Môžeme byť hrdí, že trochu tej nesmrteľnej slávy máme i my. Aj vďaka Ladislavovi Grosmanovi.

Dielo tohto slovenského spisovateľa sa stalo predlohou svetoznámeho filmu Obchod na korze. Väčšina zdrojov uvádza, že ním bola rovnomenná novela, alebo novela spolu s poviedkou Pasca. Celoživotný Grosmanov priateľ, český spisovateľ Arnost Lustig však tvrdí, že poviedka sa volala Kôň a mala 6 strán. Lustig ju ukázal režisérovi Jánosovi Kádárovi, ktorého vrah Grosmanovo dielko uchvátilo natoľko, že sa ho hneď rozhodol sfilmovať. Grosman sa potom podieľal aj na scenári oskarového hitu.

Spisovateľ sa narodil 4. februára 1921. Jeho manželka Edita neskôr povedala, že rodne Humenné miloval do poslednej chvíle svojho života. Vojnu prežil vďaka tvrdej práci v tehelni a v pracovnej službe slovenskej armády. Neskôr sa predsa musel ukrývať a internovali ho v pracovnom tábore v Zemianskych sadoch.

Najbližších mu zabili Nemci, ale nie v koncentráku, ako väčšine Židov. Takmer celá širšia rodina mu zahynula v jednej chvíli, keď v roku 1944 nacisti bombardovali Ružomberok.

Po vojne odišiel Grosman do Prahy, kde vyštudoval Vysokú školu politickú a sociálnu. Ako komunista, samozrejme. Lustig zdôrazňuje, že pre nich bol komunizmus nádejou, symbolom demokracie a slobody, zárukou spravodlivosti. Grosman sa nikdy nestal bezduchým apologetom prázdnej ideológie, či dokonca zločinov, komunizmu úprimne veril. Do roku 1968.

Na naše šťastie si splnil predsavzatie a stal sa spisovateľom. Jeho citlivú dušu vykresľuje spomienka manželky, že svoje príbehy prežíval natoľko, že neraz pri písaní plakal. Poviedky vychádzali v časopisoch, neskôr v zbierkach. Napísal jeden román (Z pekla šťastie) a druhý (Adam), na ktorom robil 20 rokov, nestihol dokončiť. Jeho kompletne dielo v piatich zväzkoch vyšlo nedávno v českom nakladateľstve Akropolis.

Ladislav Grosman zomrel v izraelskom exile iba týždeň pred šesťdesiatkou. Pred dvoma týždňami vydala k jeho storočnici Slovenská pošta pamätnú známku.

Útok maďarských nacionalistov

(Dokončenie zo str. 1)

Dokonca aj ostatné národnostné menšiny sa začali proti Gyimesiho tlaku brániť. So zmenou, ktorú presadzuje nesúhlasia ani dvaja splnomocnení súčasnej vlády: László Bukovszky (pre národnostné menšiny) a Andrea Bučková (pre rómske komunity). Rovnako štátna tajomníčka MK SR Zuzana Kumanová. Proti sa postavil aj vládny výbor pre národnostné menšiny: zástupca žiadnej (ani maďarskej) menšiny Gyimesiho nepodporil. Nielenže nereprezentuje záujmy všetkých menšín, ale dokonca ani všetkých Maďarov na Slovensku.

V hre sú nemalé peniaze

Musí ísť pritom o veľa. Po prvé. Štatistický úrad bez mihnutia oka porušil legislatívne pravidlá: keďže kvôli Gyimesimu treba zmeniť legislatívu, zverejnil návrh zmeny len na 5 dní, namiesto 15. To sa však smie iba v prípade ohrozenia zdravia a životov ľudí, alebo keď hrozia veľké hospodárske škody. Po druhé, súčasný šéf SÚ SR je nominant Andreja Danku. V stredu 19. októbra 2016 ráno musela odstúpiť vtedajšia šéfka Ľudmila Benkovičová, aby mohla vláda ešte v ten deň vymenovať Alexandra Balleka. A práve on nastavil možnosť s dvoma národnosťami. Ak tento človek dnes porušuje pravidlá, len aby vyhovel premiérovmu pokynu, musí ísť o veľa. Ak by totiž SÚ SR postupoval normálnou legislatívnou cestou, zmenu by do začiatku sčítania nestihol.

Prečo je v čase, kedy zomierajú stovky ľudí na COVID pre premiérovho človeka najvyššou prioritou takáto záležitosť pododhalil iný vládny poslanec. Ondrej Dostál (SaS) pripustil, že ak sa zmenia počty príslušníkov národnostných menšín, zmení sa prerozdelenie dotácií pre ich kultúru. Pred 10 rokmi sa k Rómom prihlásilo len 105-tisíc ľudí, pričom podľa iných štátnych zisťovaní vieme, že ich u nás žije

vyše 300-tisíc. A teraz si predstavte, že pribudnú aj tisíce Rusínov, Ukrajincov, stovky Chorvátov či Bulharov, možno Čechov. Napätý štátny rozpočet zvýšenie dotácií dozaista neumožní, takže sa zmení pomer, v akom sa súčasné rozdelia. Maďari môžu stratiť najviac.

Okrem toho si môžu stotisíce Rómov označiť rómsku národnosť ako prvú a maďarskú ako druhú. A môže sa ukázať, že veľká časť Maďarov u nás sú Rómovia, hovoriaci po maďarsky (materinská reč). Demokraticky zmýšľajúcim a liberálne cítiacim Maďarom to zjavne neprekáža.

Požiadavka iredentistov

Zdá sa, že ponuka Igora Matoviča Strane maďarskej komunity (SMK) spreď minulých parlamentných volieb má svoju dohru. Veľmi dobré vzťahy s Viktorom Orbánom, ktorý investuje nemalé peniaze do podpory maďarského nacionalizmu v susedných štátoch, SMK netajú. Vlni v júni pozval premiér Matovič jej predstaviteľov, aby s nimi oslávil „Deň národnej spolupatričnosti Maďarov,“ ako stálo v pozvánke. SMK ho prekvapila odovzdaním memoranda s požiadavkou na autonómiu: „Uznanie Maďarov za svojbytný politický národ v rámci Slovenska. Vytvorenie Maďarského okolia, ktoré by spravovali Maďari prostredníctvom svojich volených zástupcov.“ Samotný poslanec Gyimesi napokon pred tromi mesiacmi v Denníku N požadoval, aby sa Maďarom umožnilo dvojité občianstvo – program V. Orbána.

Vplyvný vládny poslanec (musí byť, ak má v takejto kontroverznej záležitosti podporu svojho stranického šéfa) ukázal, čo je jeho poslaním v parlamente. Podľa členky Výboru expertov Rady Európy na monitorovanie uplatňovania Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Júlie Cholebovej presadzuje niečo, čo požadujú len nacionalisti a iredentisti.

Slovensko o nacizme mlčalo

Sofia Préterová

Slovensko opäť nehlasovalo za rezolúciu proti nacizmu. VZ OSN ju prijalo 16. 12. 2020 a odsúdilo v nej glorifikáciu nacizmu, neonacizmu a iných praktík, ktoré by mohli prispievať k nárastu intolerancie a nenávisti. Napriek našej opakovanej žiadosti nám ministerstvo zahraničných vecí neposkytlo k tejto téme žiadne stanovisko, ani inak nereagovalo.

Rezolúcia hovorí o snahe zvyšovať povedomie o obetiach rasizmu, xenofóbie a iných foriem intolerancie a diskriminácie a o znepokojení nad nárastom extrémizmu. Za problém nepovažuje len glorifikáciu minulosti, ale aj súčasné tendencie rozširovania extrémistických názorov rôznymi radikálnymi hnutiami, často zameranými na deti a mladistvých. K tomu značne prispieva zneužívanie internetu „skupinami, ktoré obhajujú nenávisť pri plánovaní, získavaní prostriedkov a cirkulovaní informácií o verejných podujatiach zameraných na podporu rasizmu, xenofóbie a súvisiacej neznášanlivosti, ako sú zhromaždenia, demonštrácie a násilné činy.“

Problém je aj v tom, že sociálne siete majú vo zvyku umlčovať tých, ktorí proti nenávisťným praktikám otvorene vystupujú: „Často dochádza k tomu, že tí, ktorí otvorene hovoria o probléme nadradenosti bielej rasy a rasizmu zistia, že ich príspevky boli odstránené či stiah-

nuté pre porušenie komunitných pokynov. Umlčanie tých, ktorí vystupujú proti fanatizmu a nenávisti spôsobuje viac škody než priame ublíženie,“ napísala redaktorka magazínu Forbes Janice Gassam Asare.

Rezolúcia VZ OSN zdôrazňuje dôležitosť dôkladného vzdelávania o minulosti a pripomínania si obetí nacizmu. Preto vyjadruje znepokojenie nad tendenciami odstraňovania monumentov pripomínajúcich tých, ktorí bojovali proti nacizmu, či tendenciami nezákonne exhumovať alebo úplne odstrániť ich pozostatky.

Konkrétnym príkladom takéhoto počítania bolo odstránenie pražského pamätníka maršala Koneva, ktorý stál na Námestí Interbrigády od roku 1980. Vlni 3. apríla sochu presunuli do depozitára a mala by sa stať súčasťou plánovaného Múzea pamäti 20. storočia. Ruské veľvyslanectvo v Prahe odsúdilo tento čin a najmä fakt, že sa udial v predvečer 75. výročia víťazstva nad nacizmom.

Rezolúciu o boji s glorifikáciou nacizmu, neonacizmu a iných nenávisťných praktík podporilo 130 krajín, 51 krajín sa zdržalo hlasovania a proti hlasovala Ukrajina a USA.

s touto rezolúciou, dokumentom, ktorý je najpozoruhodnejší pre jeho slabo zahalené pokusy o legitimizáciu dlhoročných ruských dezinformačných náratívov znevažujúcich susedné

Vláda D. Trumpa rezolúciu nepodporila, lebo jej hlavným iniciátorom bolo Rusko. „USA musia vyjadriť nesúhlas

národy pod cynickou maskou zastavenia glorifikácie nacizmu,“ povedal John Mack, poradca pre hospodárske a sociál-

ne veci z misie USA pri OSN.

Okrem toho sa podľa USA sloboda prejavu týka aj zhromaždení nacistov. Tími síce americký ľud podľa Macka opovrhuje, no zakázať im slobodné prejavovanie svojich názorov nemôžu. „Napriek tomu, že neustále prejavujeme obavy ohľadom ruskej delegácie a navrhujeme revízie na ochranu pred neprijateľnými reštrikciami slobody prejavu, naše odporúčania zamerané na zlepšenie a posilnenie tejto rezolúcie boli ignorované,“ dodáva Mack. USA preto proti rezolúcii hlasujú už od roku 2005.

Na Ukrajine je prejavom nárastu neonacizmu a glorifikácie historického nacizmu zavedenie štátneho sviatku Deň obrancu Ukrajiny. Od roku 2015 si takto náš sused pripomína deň vzniku tzv. Ukrajinskej povstaleckej armády, ktorá kolaborovala s nacistami. Počas výročia sa na Ukrajine od roku 2014 každoročne v uliciach Kyjeva koná pochod nacionalistov.

Matica Slovenská nezabúda

Sláva Jurková, Dušan Berta

Aj miestne organizácie Matice Slovenskej si na východnom Slovensku pripomenuli 76. výročie oslobodenia. Dobré vzťahy MS a SZPB potvrdzuje fakt, že väčšina podujatí sa uskutočňuje spoločne. V Prešove položili vence predseda Matice slovenskej Marián Gešper a predseda oblastného výboru SZPB Jozef Čorba.

Mesto oslobodili 19. januára 1945 sovietske jednotky 320. gardového pluku, 4. ukrajinského frontu, pod vedením pplk. A.P. Fokina a majora J.L. Rotina, ako aj jednotky 1. česko-slovenského armádneho zboru. Ne-

mecké jednotky sa Prešova vzdali bez boja. Oslobodenie oznamovali kostolné zvony prešovských chrámov.

Vo Vranove nad Topľou si dva dni po sebe pripomínajú dve oslobodenia. V roku 1945 im Červená ar-

máda priniesla slobodu 18. januára. A v roku 1919 to bola 19. januára 4. sotina 1. pluku Slovenskej slobody. MS s vedením mesta pred dvoma rokmi odhalila pamätník jednotke zloženej výlučne zo slovenských dobrovoľníkov.

Návratu slovenčiny do škôl, úradov a celkového života predchádzali krvavé akcie maďarskej jednotky Nemzetőrség. Vyzbrojená puškami, granátmi a guľometmi prepadla 7. až 13. novembra 1918 obce Sol', Hlinné, Zámotov, Parchovany a Rudlov. Počas represí zahynuli aj náhodní civilisti a iní ľudia, ktorí sa verejne hlásili k slovenskej národnosti a k novému štátu. Na čele maďarského komanda smrti stáli maďaróni: okresný žandársky veliteľ Ján Széplaky, hlavný slúžny Vojtech Bernath, nadporučík Ľudovít Eperjessy a Dr. Michal Beluš. Sol' a Vranov sa napriek represiam už vtedy otvorene hlásili k novému Česko-Slovensku.

O druhom oslobodení obce Sol' píše vtedajší kňaz: „V noci z 18. na 19. januára o 3 hodine prešlo posledné nemecké auto cez Sol' a vyhodili za sebou most pri mlyne. 19. januára 1945 ráno bolo úplne ticho. Ľudia – muži, povychádzali z úkrytov a tešili sa, že zostali doma nažive. Keď sa zjavili prvé ruské vojenské hliadky, zvony vyzváňali, ľudia sa zbíhali.“ Poučme sa z toho, ako naši predkovia bojovali za národnú slobodu a pokojný život v mieri.

foto: Marko Gajdoš

SZPB prekvapený

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov nerozumie postoju slovenskej diplomacie k návrhu rezolúcie o boji s glorifikáciou nacizmu, neonacizmu a iných praktík. Predseda Zväzu Pavol Sečkář pre Bojovník zdôraznil, že jednou z hlavných úloh našej organizácie je „dbať o pravdivé vysvetľovanie histórie boja za národné oslobodenie proti fašizmu a nacizmu, ktorý vyvrcholil v SNP.“ SZPB má na hlasovanie na medzinárodnej úrovni len nepatrný vplyv a o postoji SR v tomto konkrétnom prípade s ním nikto nekomunikoval.

Predseda SZPB zdôrazňuje kľúčovú zodpovednosť historikov, politológov a inštitúcií ako napríklad Vojenský historický ústav či Múzeum SNP a to tak na národnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Sečkář zároveň vyjadruje znepokojenie nad opätovným zdržaním sa Slovenska v hlasovaní o rezolúcii. „Z pohľadu SZPB registrujeme snahu výsledky 2. svetovej vojny skresľovať, čo nepovažujeme za správne,“ vysvetľuje.

Na Slovensku sa o našom postoji mlčí. Nepísali či nehovorili o ňom žiadne médiá, nevyjadrovali sa žiadni politici. Ani tí, ktorých je inak plný Facebook. Nie je teda zrejme, ktoré časti rezolúcie sú pre našu diplomaciu problémom. Je však možné, že sme len chceli podporiť ostatné krajiny EÚ, ktoré sa zdržali tiež.

V každom prípade zostáva faktom, že glorifikácia nacizmu a neonacizmu je čoraz aktuálnejším problémom, ktorý sa nevyhýba ani Slovensku. Mali by byť podniknuté kroky, ktoré by akékoľvek činy podnecujúce nenávisť nekompromisne potrestali, nie ich tolerovali. Zdá sa totiž, že čím vzdialenejšia je nám história a temné stránky ľudských dejín, tým viac zabúdame a prenechávame otvorený priestor tým, proti ktorým naši otcovia kedysi bojovali. -sp-

SNP urýchlilo oslobodenie vých

Boris Macko

Dátum 19. január 1945 je dňom oslobodenia viacerých východoslovenských miest. Nie je to náhoda. O okolnostiach týkajúcich sa bojov na východnom Slovensku nám viac prezradil historik Vojenského historického múzea, múzejného oddelenia Svidník Peter Holík.

Viacero východoslovenských miest (Košice, Prešov, Bardejov, Svidník) bolo oslobodených 19. januára 1945. Je to náhoda, súhra okolností? Plánoval Wehrmacht, že ak bude Červená armáda príliš blízko, radšej sa stiahne?

Dátum 19. január 1945 je dôsledkom stavu z leta a jesene 1944. Vypuklo SNP a padlo rozhodnutie, že sovietska 38. armáda 1. ukrajinského frontu (velil mu maršal Ivan Stepanovič Konev), ktorej velil generálplukovník Kirill Semionovič Moskalenko pôjde na pomoc SNP. Bola to požiadavka exilovej vlády v Londýne a KSČ v Moskve. Preto sa narýchlo naplánovala Karpatско-duklianska operácia, čo zmenilo pôvodné plány na oslobodenie nášho územia obchvatom cez maďarské a poľské nížiny, keďže severovýchod Slovenska obopínajú Karpaty. Preto sa malo postupovať zo západu na východ.

Pôvodne sa rátať s tým, že mestá ako Košice, Prešov, Bardejov, či Svidník budú oslobodené medzi poslednými, nie naopak. Keďže sa Sovietski rozhodli prekročiť Karpaty cez Duklianský priesmyk, po Karpatско-duklianskej operácii sa začala Východoslovenská operácia, ktorá skončila 31. decembra 1944. Vďaka nej boli nemecké vojská vytlačené ku Svidníku. Ďalej Sovietski postupovali na Vranov, Humenné, Medzilaborce, či Sninu. V januári 1945 dochádza k prelomeniu nemeckej obrany 1. ukrajinským frontom pri meste Jaslo. Nemci sa sami začali sťahovať z takmer nedobytných pozícií, ktoré mali na Dargove a na západnom brehu Ondavy. Vďaka Jaselskej operácii sa mohli sovietske vojská presunúť ďalej na východ a hrozil by vpád do tyľa nemeckej armády na území Slovenska. Preto Nemci začali riadeným ústupom opúšťať svoje pozície v horách. Išlo o definitívne opustenie Karpát na našom území. Začalo sa to pri Svidníku a pokračovalo na Dargove, čím sa urýchlil postup na Košice a Prešov. Nebola to náhoda. Preto bol 19. januára oslobodený takmer celý východ Slovenska.

Košice a Prešov obsadila ČA prakticky bez boja. Ozývajú sa hlasy, že to vlastne ani nebolo oslobodenie v pravom zmysle slova. Dá sa s tým súhlasiť?

Nemci držali pozície v horách, v Karpatoch. Nemali veľký záujem zotrvať v mestách,

Ondavu. Vznikla tak zaujímavá situácia. Vyšný Svidník Sovieti a Čechoslováci oslobodili, ale Nižný Svidník držali Nemci. Československé vojská sa pokúsili niekoľkokrát prekročiť Ondavu, no vždy boli odrazené silným protiútokom. Boje sa vlastne odohrávali v intraviláne mesta. Nemecká obranná línia na rieke Ondava bola dosť ši-

tie mestá by ľahli popolom. Niejaké malé škody obe mestá utrpeli, ale v prípade priamych bojov na ich území by boli omnoho väčšie. Určite by došlo aj na intenzívne letecké bombardovanie a neutíchajúcu delostreleckú paľbu.

Bol z pohľadu Červenej armády – pokiaľ ide o vojensko-politickú situáciu pred oslobodením – rozdiel medzi Košicami, ktoré boli súčasťou Horthyovského Maďarska a ostatnými mestami, ktoré boli súčasťou Slovenského štátu?

Expozíciu vo Svidníku previedol P. Holík aj bývalého predsedu NR SR Petra Pellegriniho a exministra obrany Petra Gajdoša.

ale v podstate blokoval prístupy k nim. Iné by bolo, keby ich do miest zatlačili Sovieti priamym bojom. Ale tým, že držali pozície v Dargovskom priesmyku, mali prirodzene pod kontrolou aj ďalší postup a cestu do Košíc. Vedeli o možno vpáde do tyľa z Poľska, preto už nemalo pre nich zmysel držať tieto pozície.

Niečo iné bola situácia vo Svidníku, keďže priamo mestom preteká rieka Ondava. Hneď za ňou je posledný hrebeň masívu Karpát, ktorý pretína Duklianský priesmyk. Vo Svidníku preto dochádzalo k bojovým stretom. Keď doň vstúpili sovietske vojská, vstúpila s nimi do mesta aj časť československého armádneho zboru – oslobodzovali i Stropkov, odkiaľ prišli. Nemci sa stiahli za

roká – siahala od Stropkova cez Svidník až do okresu Bardejov. Navyše Svidník bol počas Karpatско-duklianskej operácie viackrát aj bombardovaný. Preto tam bola oproti Košiciam, či Prešovu iná situácia.

Na druhej strane, intenzita bojov vo Svidníku nedosahovala úroveň bojov priamo v Duklianskom priesmyku. Z pohľadu Nemcov išlo o to, aby čo najviac zdržali postup sovietskych vojsk a zároveň získali čo najviac času na riadený ústup. Prehnane sa dá povedať, že ak by Nemci nemali dôvod na ústup, tak sa tu možno bojuje dodnes. V mestách by sa Nemci snažili evakuovať civilné obyvateľstvo, ale určite by neľahali ľudí preč nasilu. Kto chcel ostať, ostal, ale na vlastné riziko. Ak by sa bojovalo v Košiciach a Prešove, tak

tickú situáciu pred oslobodením – rozdiel medzi Košicami, ktoré boli súčasťou Horthyovského Maďarska a ostatnými mestami, ktoré boli súčasťou Slovenského štátu?

O tom, či Sovietski vnímali, že Košice boli súčasťou Maďarska, záznamy nemáme. No niečo vieme z rozprávania ľudí, ktorí žili v obciach pri Svidníku. Sovietski vojaci boli väčšinou mladí chlapi, ktorí neboli nadšení z toho, že idú oslobodzovať cudzí štát. Niektorí to brali tak, že oni si svoju zem oslobodili, tak prečo by mali položiť život za cudzích. Bojovali preto, lebo to bolo súčasťou vyšších záujmov. Ale keby to bolo na nich, tak viacerí by sa zastavili na sovietskych hraniciach. V zostave 38. armády bojoval aj 1. československý ar-

mádny zbor v ZSSR, takže z pohľadu československej vlády to bolo inak. Ale náš zbor by nemal na to, aby územie oslobodil vlastnými silami. Z politického pohľadu sa to nevnímalo ako oslobodenie Slovenského štátu, či Maďarska, ale ako oslobodenie Československa od okupantov. Lebo boli vôbec Spojencami uznané štáty ako Protektorát Čechy a Morava, Slovenský štát, či Horthyovské Maďarsko? Aj Ludvík Svoboda píše v knihe Z Buzulučku do Prahy o oslobodzovaní Československa. To isté tvrdí vo svojej publikácii aj maršal Konev. Mala to aj v názve – Oslobodenie Československa.“

Malo SNP nejaký vplyv aj na udalosti na východnom Slovensku? Akú úlohu zohrali partizánske oddiely, dokázali na niektorých miestach pripraviť pôdu pre oslobodenie a dostatočný tlak na nemecké jednotky?

SNP určite malo vplyv na udalosti na východnom Slovensku. Ak by nevypuklo, nebola by ani Karpatско-duklianska operácia, ktorej hlavným cieľom bolo čo najrýchlejšie priamo spojiť povstalecké sily s jednotkami sovietskej armády. Pôvodne mal byť priesmyk prekonaný za 5 dní a následne mali sovietske a československé vojská urýchlene postupovať do priestoru Banská Bystrica – Zvolen – Brezno a tam sa priamo zapojiť do SNP. Aj dve slovenské divízie v Prešove mali byť použité v SNP a udrieť do tyľa nemeckých vojsk, aby pomohli otvoreniu horských priesmykov. Nakoniec ich, žiaľ, Nemci odzbrojili. Napriek tomu malo SNP zásadný vplyv na udalosti na východnom Slovensku. Tým, že sa Sovietski blížili od severovýchodu sa aj v tejto časti Slovenska začalo vzrúhať partizánske hnutie. Partizánske skupiny tam pôsobili už dávno predtým. Môžeme spomenúť najsilnejšiu z nich – partizánsku sku-

O nasadení vtedy najmodernejšieho sovietskeho tanku IS (vľavo) boli pochybnosti, táto fotka dokazuje, že ich ČA na Dukle použila (vpravo T-34).

modného Slovenska

pinu Čapajev. Prepadávali kolóny, keďže Nemci využívali Duklu na zásobovanie svojich jednotiek bojujúcich v Poľsku.

Ďalším miestom, kde robili partizáni prepady, boli zákruty nad Šarišským Štiavnikom. Tam boli kolóny áut najzraniteľnejšie, keďže išli prudkými zákrutami do kopca. Partizáni vyhadzovali do vzduchu aj mosty, či železničné trate. Keď sa blížil front, partizánska činnosť zosilnela, ale zmenila aj charakter. Záškodnícke akcie sa robili rovno v tyle nemeckých vojsk. Nemci tak mali problém a podnikli niekoľko krutých odvetných akcií. Napríklad vypálenie obce Brusnica, alebo vyvraždenie mužov z Tokajku 19. novembra 1944 ako trest pre obyvateľstvo za pomoc partizánom. Na trest smrti bolo odsúdených 34 mužov, 32 zahynulo, dvaja prežili. Zvyšok obyvateľov vyhnaní a domy zapálili. To svedčí o tom, že pre Nemcov boli partizáni vážny problém. Ak by to tak nebolo, nemali by dôvod robiť také zverstvá. Činnosť partizánov mala zmysel a bola to pomoc pre sovietske a československé jednotky.

Aké bojové metódy, prípadne taktiku používala ČA? Narážam na všeobecne vžitú predstavu, že jej jedinou taktikou bolo poslať proti nemeckým jednotkám množstvo pechoty s pokrikom „urá“.

Soviety napriek všeobecne vžitej predstave nepoužívali taktiku priameho útoku s pokrikom „urá“. Mali inú metódu, spočívala v tankoborných výsadbách. Ak si na tankoch T-34 všimnete vonkajšie rukoväte, tak tie neboli určené pre posádku, ale pre pechotu. Na tank naskákalo toľko vojakov, koľko sa vošlo. A tank ich dopravil čo najbližšie k obranným pozíciám Nemcov. Tankový výsadek zoskočil a hneď sa išlo na boj. Sovietski vojaci nebežali s pokrikom „urá“ kilometer, aby väčšinu z nich Nem-

ci skosili guľometom. Možno v niektorých extrémnych prípadoch. Ale určite nie v bežných bojoch.

Lenže v tunajších horách Sovietsi nemohli používať ani tankoborné výsadky, ani masívne útoky. Nedovolil im to terén. Museli totálne prekopáť taktiku boja. Lebo ak by postupovali bezhlavo, tak na jednom kopci prídu o celú armádu. Ten, kto útočí v horách má tú smolu, že nevidí kto na neho strieľa a odkiaľ. Naopak, ten, kto sa bráni má lepší prehľad. V horách dokáže zastaviť celú armádu aj trochu početnejšia bránica sa jednotka. Ukázalo sa to pri dobýjaní kóty Obšár nad Nižným Komárnikom, kde najprv išli proti Nemcom frontálnym systémom. Po pár útokoch zistili, že to nemá zmysel. Potom zvolili taktiku útočiacich skupín po 80 až 100 mužoch. A tým sa buď podarilo, alebo nepodarilo dobyť. To isté robili pri útokoch i Čechoslováci. Podobnú taktiku používali aj na Dargove. Frontálny útok s nasadením všetkej techniky a vojakov by v horách dopadol katastrofálne. Používali sa aj klamlivé operácie, keď bola do priameho útoku poslaná menšia jednotka, pričom druhá, väčšia, sa nepozorovane pokúsila o obchvat nepriateľských pozícií.

Nemci mali horské jednotky. Disponovali nimi aj Sovietsi?

Ano, ale nebolo ich veľa. Napríklad Kalinov oslobodila horská strelecká divízia. No väčšinou museli Sovietsi improvizovať. Aj preto boje na Dukle uviazli. Sovietski aj československí vojaci väčšinou neboli zvyknutí na boj v horskom prostredí. Krátkosť času na prípravu Karpatsko-duklianskej operácie ani nedovoľovala rýchly prísun väčšieho počtu jednotiek vycvičených špeciálne na boj v horách. Jednoducho, v horách má stále výhodu ten, kto sa bráni. V tomto prípade to vyhovovalo viac Nemcom.

Počítali Sovietsi s tým, že prelomia obranu Nemcov na východnom Slovensku skôr, ako sa im to nakoniec podarilo?

Soviety počítali pôvodne s tým, že na Dukle prelomia obranu Nemcov do piatich dní. Ôsmeho septembra 1944 sa malo začať pri Krosne a 13. septembra už mali byť na čiare Humenné – Prešov – Stará Ľubovňa. To malo byť ná-

Údolie smrti z povojnového obdobia. Skupina civilistov si prehliada zničené tanky.

stupné pásmo pre spomínaný presun na stredné Slovensko do oblasti Banská Bystrica – Zvolen – Brezno. Tieto plány však už na samotnom začiatku zmarilo počasie, horský terén a systematicky postavená nemecká obrana.

Aká bola úloha čs. armádneho zboru počas oslobodzovacích bojov? Bol z vojenského pohľadu jeho podiel na bojoch citelný?

Aj napriek názorom niektorých jednotlivcov v Červenej armáde bola v sovietskom velení zhoda na oslobodení Československa. Svoju úlohu zohral aj 1. československý armádny zbor v ZSSR, lebo naši vojaci nasadzovali život už pri oslobodzovaní sovietskeho územia. Začali pri Sokolove, významenali sa pri oslobodzovaní Kyjeva, Bielej Cerkvi a ďalších miest a území. Získavali tak aj

bojové skúsenosti. Bez nich by ich Nemci na Dukle úplne rozprášili. Práve v priesmyku sa dobre držali 1. a 2. brigáda, ktoré už mali reálne skúsenosti z bojov v Sovietskom zväze. Žiaľ, 3. brigáda zložená hlavne z volyňských Čechov, ktorí nemali také skúsenosti, neraz platila krutú nováčikovskú daň.

Z politického hľadiska bol armádny zbor vnímaný ako československá vojenská jednotka. Preto bol po dohode Londýna s Moskvou včlenený do

li hranicu so ZSSR, pričom následne ich zadržali a internovali. A tiež vojaci Slovenskej armády (2. paradestná brigáda), ktorí v októbri 1943 padli do sovietskeho zajatia.

Soviety počas Karpatsko-duklianskej operácie a potom aj pri následných bojoch nasadzovali Čechoslovákov i do hlavných útokov, keďže na nich bola najväčšia zodpovednosť pri oslobodzovaní vlastného územia. Z hľadiska počtu vojakov ne tvorili významný podiel, nakoľ-

ko predstavovali asi desatinu počtu 38. armády. Ale citelne to bolo v tom, že sa zúčastňovali najdôležitejších a najťažších bojov v rámci Karpatsko-duklianskej operácie. Už 6. októbra 1944 sa na slovenskom území začala domáca mobilizácia a československý zbor mohutnel na sile. Z každej oslobodenej dediny či mesta sa nejakí ľudia pridali. Takže 1. československý armádny zbor v ZSSR pri Krosne, kde sa začala cesta za oslobodením ani zďaleka nepripomínal zbor, ktorý sa potom zúčastnil na slávnostnej prehliadke 17. mája 1945 v Prahe.

Foto: VHÚ Svidník, archív P. Holíka

V 2. čísle Bojovníka sme sa pri prepisovaní rozhovoru s profesorom Pavlom Mešťanom dopustili chyby ohľadom termínu prijatia tzv. židovského kódexu. Správny dátum je 9. september 1941. Profesorovi Mešťanovi aj čitateľom sa ospravedľujeme. Redakcia

Pri oslobodení asistovala aj unikátna technika

Čo sa týka nasadenia tankov, prevládajú rôzne polemiky: 1. československý armádny zbor v ZSSR mal vo výzbroji T-34/76, T-34/85, potom ešte ľahké tanky T-70 a samohybné delá SU-85. Pokiaľ ide o Sovietsov, tak 25.–27. októbra 1944 počas bitky v Údolí smrti použili všetko možné. Vieme to z povojnových záberov zničenej techniky. Vidno tam spomínané tanky T-34/76 a T-34/85, no sú tam aj tanky KV-I. a BT.

Ale i vtedy najmodernejšie sovietske tanky IS-2. Jeden je po vojne nafotený rozbitý pri fare v Nižnej Pisanej. Bola tam brutálna bitka. V intraviláne

obce, ktorá mala možno 200 obyvateľov ostalo ležať okolo tisíc Sovietov a takmer rovnaký počet Nemcov spolu s kopou rozbitej techniky. Doteraz sa vedú polemiky o tom, akú techniku nasadili na severovýchode Slovenska Nemci. Na fotkách je jej veľmi málo.

Ale určite z nemeckej strany bojovali tanky Panzer IV, určite sa tu pohybovali aj Pantheri a samohybné delá StuG III. V archíve má Vojenský historický ústav odfotené ich rozbité časti a z poľskej strany pri Dukle sú odfotené zničené na poli. V niektorých hláseniach z bojov ešte na poľskom území sa spomína aj tank Tiger, no nie jej

to hodnoverne dokázané. Dost' zaujímavé sú spomienky poľských pamätníkov, ktorí tvrdili, že keď Sovietsi pri Dukle zaútočili tankami T-34, Nemci proti nim nasadili ukoristené T-34.

SU-100 na Dargove je už zrejme povojnová československá výroba. Ale je otázne, či SU-100 reálne bojovalo na Dargove, alebo nie. Fotografických materiálov je málo, ale je tu iný faktor. Po vojne sa vojenská technika používala naďalej. A múzeá pod holým nebom začali vznikať až vtedy, keď bola vojenská technika z 2. svetovej vojny vyradovaná z výzbroje Československej ľudovej armády. Väčšinou to bolo

v 50. rokoch. Časť techniky nešla na likvidáciu, ale ako exponáty do múzeí, či na podstavce do prírody. Vtedy sa nedalo vybrať, čo tam pôjde a čo nie.

Zaujímavosťou je, že nemeckých tankov Panzer IV bolo po vojne vo výzbroji československej armády veľa. Pre muzeálne účely ostali len tri. Jeden je pri Údolí smrti, ďalší v Banskej Bystrici a posledný v Prahe. Zvyšné išli na odpredaj do Sýrie. „Keby sme sa mohli vrátiť v čase a vybrať si, čo pôjde na podstavce, tak by to vyzeralo inak. To, čo je na podstavcoch treba brať symbolicky,“ vysvetlil Peter Holík.

-bm-

Listy, ktoré pomohli poraziť Hitlera

Vladimír Bačišin, Moskovská štátna univerzita M. V. Lomonosova

Pojem Lend-Lease nie je veľmi známy v slovenskej historiografii druhej svetovej vojny. Pochádza z anglických slov to lend and lease teda na prenájom. Išlo o štátny program, podľa ktorého USA dodávali svojim spojencom strelivo, jedlo, lekárske vybavenie a lieky, strategické suroviny, vrátane ropných produktov. Hlavnými klientmi boli krajiny Britského spoločenstva národov a ZSSR.

Zákon na podporu obrany Spojených štátov prijatý Kongresom 11. marca 1941 dal prezidentovi právomoc pomáhať ktorejkoľvek krajine, ktorej obrana sa považovala pre USA za životne dôležitú.

Do programu Lend-Lease boli pôvodne zapojené krajiny Britského impéria a Čína. Od novembra 1941 sa doň zapojil ZSSR a do konca vojny sa jeho účastníkmi stali takmer všetci spojenci USA. V roku 1942 Američania podpísali ďalšiu dohodu s Veľkou Britániou, Austráliou, Novým Zélandom a Slobodným Francúzskom. Podľa nej spojenci už, naopak, poskytovali americkej armáde tovar, rozličné služby, dopravné prostriedky i svoje vojenské základne. Nový prezident Harry Truman 21. augusta 1945 oznámil ukončenie programu Lend-Lease.

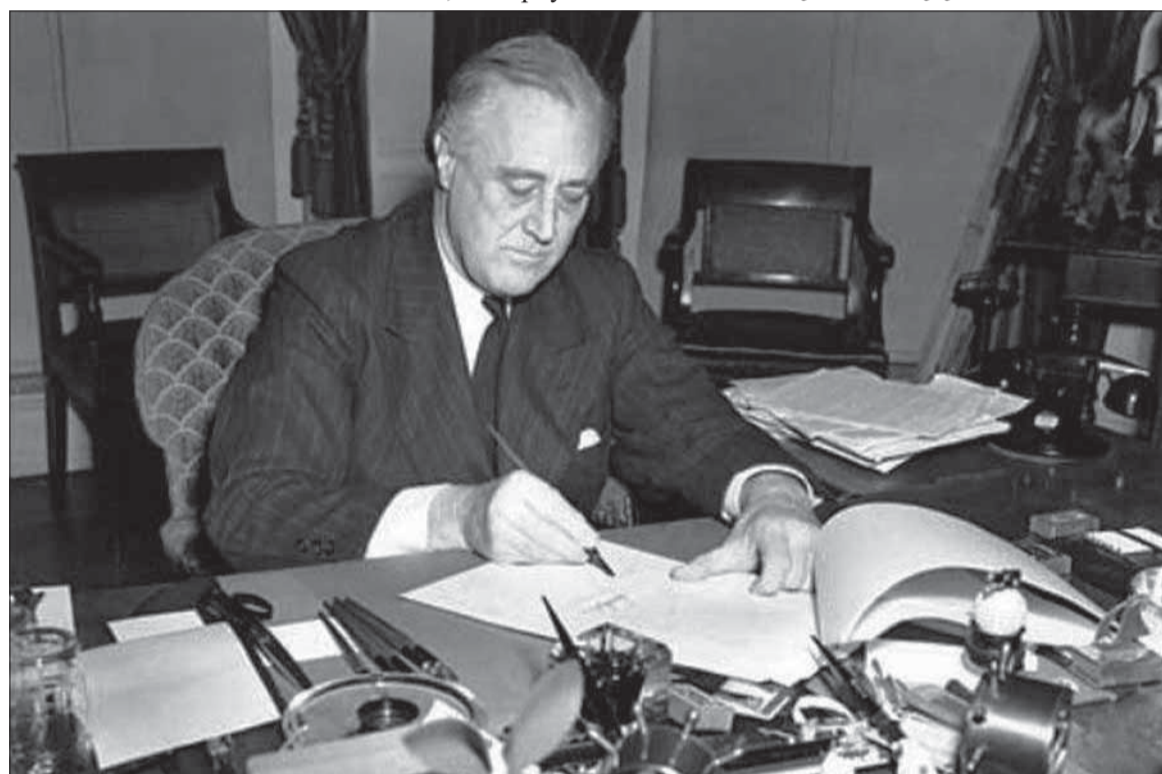
Briti si nechali dodávky platiť

Od júna 1941 do mája 1945 USA dodali do ZSSR 4 milióny ton vojenského nákladu vrátane potravín a liekov. Hodnota dodávok zbraní (bez námorných) z Veľkej Británie Sovietom predstavovala 308 miliónov libier, náklady na potraviny a suroviny 120 miliónov.

V súlade s bilaterálnou dohodou z 27. júna 1942 Briti poskytovali vojenskú pomoc do ZSSR počas vojny úplne zadarmo. Predtým im Sovieti platili zlatom a tvrdou menou. Celkovú vyplatenú sumu je možné odhadnúť na 55 ton zlata. O dodávkach sa vedelo vďaka potopeniu britského krížnika Edinburgh v apríli 1942, ktorý prepravoval zo ZSSR do Británie 5500 kilogramov zlata.

Ďalším problémom britských dodávok bola relatívne nízka

úroveň vojenského vybavenia. To sa odrazilo i v korešpondencii na najvyššej úrovni, hoci išlo aj o maličkosti. V liste Josifa V. Stalina Winstonovi Churchillovi sa uvádzalo, že predchádzajúca dodávka lietadlom bola neúplná.

Roosevelt podpisuje LEND LEASE.

Foto: Archív autora

loví sa uvádzalo, že predchádzajúca dodávka lietadlom bola neúplná.

Moskva vyjadrila nespokojnosť i s tým, že ponuka moderných lietadiel je obmedzená. Napríklad v rokoch 1941 a 1942 dohodnuté stíhačky Spitfire nedošli. Za dostatočný nepovažovala ani prísun chemických zbraní.

Dodávky boli obmedzené najmä vinou zložitej hospodárskej situácie v Británii, aj keď v porovnaní so ZSSR bola výrazne priaznivejšia. Záležitosť komplikovala aj námorná blokáda ostrovného kráľovstva nacistami a potreby vojenských síl proti Nemecku a Taliansku na africkom fronte.

nemeckých divízií z východného frontu a súčasne poskytnúť Sovietskemu zväzu začiatkom októbra 30 000 ton hliníka a minimálnu mesačnú podporu 400 lietadiel a 500 tankov. Bez týchto dvoch druhov pomoci bude Sovietsky zväz porazený alebo oslabený do takej miery, že na dlhý čas stratí schopnosť poskytovať svojim spojencom pomoc aktívnym konaním na fronte boja proti hitlerizmu.“

Stalin poslal Franklinovi D. Rooseveltovi do Washingtonu telegram: „Vaše rozhodnutie, pán prezident, poskytnúť Sovietskemu zväzu bezúročnú pôžičku vo výške jednej miliardy dolárov na zabezpečenie dodávok vojenského materiálu a surovín, prijala naša vláda so srdečnou vďačnosťou ako zásadnú pomoc ZSSR v jeho obrovskom a náročnom boji proti spoločnému nepriateľovi – hitlerovskému Nemecku.“

Profesor histórie Ronald Jones reprodukuje nasledujúcu verziu vzájomných protifašistických akcií USA, Veľkej Británie a ZSSR v prvých mesiacoch nacistickej agresie proti Sovietskemu zväzu. Cituje slová významného diplomata Josepha Davisa: „Rusku by mala byť poskytnutá akákoľvek možná pomoc, a to čo najskôr.“ Ve-

ril, že boj medzi nacistami a Sovietskym zväzom bude zlomovým bodom. Roosevelt to podporil a uviedol, že ak sa Sovietom podarí vydržať do októbra 1941, zimné počasie zastaví Nemcov a tak získajú cenný čas na organizáciu pomoci Rusku.

Veľvyslanec USA Lawrence Steingard trikrát (1., 2. a 3. júla 1941) telegrafoval z Moskvy, že Stalin neuzavrie s nacistami separátny mier. Berúc do úvahy tieto informácie Roosevelt prijal vo svojej kancelárii minis-

li dostať ako prvé zo Spojených štátov?“

Stalin hovoril o 20 000 protiletadlových kanónoch kalibru 20 až 37 mm, guľometov kalibru 12,7 mm, o viac ako milión pušiek 7,62 mm a o dodávke hliníka. Dohodli sa na usporiadaní konferencie zainteresovaných strán už od 1. do 15. októbra. Stalin vyjadril nádej, že USA tiež vstúpia do vojny proti Nemecku, pretože pre samotnú Britániu a ZSSR by bolo ťažké poraziť Hitlera.

Z iniciatívy prezidenta USA sa 2. augusta zriadil medzivládny výbor na poskytovanie vojenskej pomoci Sovietskemu zväzu. Na jeho prvom zasadnutí si obe strany vymenili diplomatické nóty. V americkej sa uvádzalo: „USA sa rozhodli poskytnúť ekonomickú pomoc zameranú na posilnenie Sovietskeho zväzu v boji proti ozbrojenej agresii. Agresor, ktorý zaútočil na Sovietsky zväz, ohrozuje aj bezpečnosť ostatných národov, preto je posilnenie Ruska v záujme národnej bezpečnosti Spojených štátov amerických.“

Napokon sa Spojenci dohodli

Dňa 9. augusta 1941 sa americká a britská delegácia na najvyššej úrovni stretli na palube krížnika Augusta v severnom Atlantiku – vo vojenskom prístave Ship Harbour na Newfoundland. Roosevelt a Churchill sa vyslovili za usporiadanie konferencie o otázke vybavenia Červenej armády a to čo najskôr, aby sa o otázkach „dalo diskutovať priamo“ – v Moskve. Prijali Atlantickú chartu, ku ktorej sa neskôr pripojili aj zástupcovia ZSSR a viacerých exilových vlád, vrátane Poľska a ČSR, a stala sa základným dokumentom tvoriacej sa koalície proti nacistickému Nemecku.

Aké mali požiadavky Sovieti?

Prezident USA vyslal Hopkinsa do Londýna, aby rokoval s Churchillom. Bolo potrebné presne vedieť, aké budú britské požiadavky, pretože významná časť pomoci pre Sovietsky zväz mala byť pridelená z prostriedkov USA dodávaných ako vojenská pomoc Británii. V Londýne sa Hopkins stretol s prezidentovým osobitným vyslancom Williamom A. Harrimanom.

Obaja sa dohodli na poskytnutí urgentnej vojenskej pomoci Sovietom. Hopkins poslal 25. júla Rooseveltovi telegram, v ktorom požiadal o povolenie ísť do Moskvy. Už na druhý deň ho získal. Americký prezident požiadal Stalina, aby „s Hopkinsom zaobchádzal s rovnakou dôverou, akoby sa obrátil priamo na neho, Roosevelta“.

Hopkins uskutočnil 27. júla odvážny let zo škótskeho Invergordonu do Murmanska na palube hliadkového bombardéra Catalina (tzv. lietajúci člň). Večer 29. júla sa stretol so Stalinom v Kremli. Hopkins mu odovzdal Rooseveltovu správu a pýtal sa: „Čo by ste chceli

V Londýne sa 15. septembra uskutočnili predbežné anglo-americké rozhovory s cieľom dohodnúť sa na vzájomných krokoch na nadchádzajúcej moskovskej konferencii. Ukázalo sa, že to, čo Američania navrhli poskytnúť Sovietom, bola rana pre Britov, pretože by to znamenalo výrazné zníženie dodávok pre nich.

Bolo treba riadne zásobovať britské jednotky zapojené do bojov v oblasti Stredozemného mora, vrátane akcií proti taliansko-nemeckým jednotkám v severnej Afrike, britské námorníctvo, ktoré nepretržite krylo konvoje, a letectvo vykonávajúce rozsiahle bombardovanie priemyselných oblastí tzv. tretej ríše. Roosevelt napriek tomu navrhol konštruktívne kroky na riešenie vzájomných problémov.

Kaťuša na automobiloch Studebaker.

Foto: Archív autora

Premlčané zločiny nesmú byť zamlčané

Zuza Kumanová, štátna tajomníčka Ministerstva kultúry SR

Rómskemu holokaustu zvykneme dávať prívlastok neznámy. A to preto, lebo sa vo verejnosti o ňom začalo hovoriť až v posledných rokoch a tiež že nie je dostatočne spracovaný ani v odbornej literatúre.

Samostatnou kapitolou je jeho pripomínanie v rómskych komunitách. Sú lokality, kde sa o tejto téme – Porajmos (rómsky rezanie, ničenie) – hovorilo a odrazilo sa to i v kolektívnej pamäti. Inde zase nájdete ľudí, ktorí tieto hrôzy prežili, no snažili sa zabudnúť a viac sa k tomu nevracali. Preto aj pre mnohých súčasných Rómov je to nepoznané obdobie.

Státisíce obetí Rómov v Európe

Počas druhej svetovej vojny zahynulo v Európe 300- až 500-tisíc Rómov. Ide o odborný odhad, pretože v povojnovom období nebol záujem zmapovať počet obetí a ani v koncentračných táboroch sa vo vzťahu k Rómom nevedla taká dôsledná evidencia ako napríklad o židovskom obyvateľstve.

Iste, protižidovské opatrenia boli jasne orientované. Príkladom môže byť tzv. Židovský kódex prijatý Slovenským snemom. Protirómske opatrenia sa často a v mnohých krajinách spájali so zákazmi proti asociálom.

Napríklad v našich podmienkach vyhláška ministerstva vnútra z 18. júna 1940 definovala pojem Cigán nasledovne: „Pod Cigánom sa má rozumieť iba ten príslušník cigánskej rasy, pochádzajúci z nej po oboch rodičoch, ktorý žije životom kočovným alebo usadlým a vyhýba sa práci.“ V praxi však na nútené práce v pracovných útvaroch susedovali všetkých rómskych mužov, bez ohľadu na to, či pred internáciu mali stálu prácu.

Aj iné zákazy, napríklad zákaz vstupu na verejné miesta, sa vynucovali plošne na všetkých Rómoch. Stotožnenie etnicity s asociálnosťou bol zároveň i dôležitý argument pri vysvetľovaní zmyslu perzekúcií. Vznikal dojem, že Rómovia si za to môžu sami, lebo sa vyhýbajú práci, kradnú, parazitujú a teda si taký osud zaslúžia. V mnohých obciach tento prístup využili na to, aby sa Rómov zbavili, ešte viac ich vytlačili na okraj spoločnosti.

Rasistické vyhlášky ministra vnútra

V apríli 1941 vydalo ministerstvo vnútra vyhlášku č. 163 o úprave niektorých pomerov Cigánov. Dotkla sa nielen početne menšej skupiny oľasťských Rómov, ktorým zakazovala kočovanie, pričom im odobra-

li kone a vozy, ale aj všetkých usadlých Rómov. Tí boli povinní odstrániť svoje obydlia od štátnych alebo vicinálnych (miestnych) ciest, a umiestniť ich „oddelene od obce, na mieste odľahlom a obcou vyznačenom“.

Toto opatrenie spretrhalo krehké ekonomické vzťahy medzi Rómami a majoritným obyvateľstvom vo vidieckom prostredí. Tam boli Rómovia dostupnou a lacnou pracovnou silou pre roľníkov, pracovali za naturálie. Využívali ich najmä pri nárazových poľnohospodárskych prácach. Odsunom mimo obce a hlavne zákazom vstupu do miest a dedín mimo vybraného času stratili možnosť zaoberať si živobytie.

Dá sa povedať, že v jednotlivých krajinách mal rómsky holokaust podobné črty, iba dochádzalo k oneskoreniam v čase. V prvej fáze prevzatia moci nacistami vrátane satelitných štátov dochádzalo k súpisom a evidenciám. Krátko nato Rómom uprel občianske práva.

Na Slovensku napríklad na základe branného zákona číslo 20 z roku 1940 boli spolu so Židmi zbavení možnosti stať sa príslušníkmi brannej moci (vojenskými osobami). Aktívnu vojenskú službu potom Rómovia vykonávali v špeciálne zriadenom VI. prápore Pracovného zboru Ministerstva národnej obrany, kde ich zaradili najmä do 24. – tzv. cigánskej roty. Do osobitných útvarov začleňovali tiež Židov a „árijscov“, pretože boli politicky nespoľahliví.

Židia a Rómovia sa v tomto útvere ocitli v ponížujúcom postavení, čo sa odrážalo aj na vojenskej rovnováhe, ale predovšetkým nemali prístup k zbraňam a nasadzovali ich na zemné a pomocné stavebné práce.

Zuza Kumanová (vľavo) na mieste masakry Rómov fašistami pri Dubnici nad Váhom, 2020.

Foto Arne Mann

V ďalšej fáze perzekúcií ľudáci zriaďovali špeciálne útvary, kde Rómov využívali na otrocké práce. Formálne boli určené pre asociálne osoby, ale Rómov do nich deportovali na etnickom princípe.

Otrocká práca v špeciálnych útvaroch

Išlo najmä o mladých práceschopných mužov, ktorých zneužívali na najťažšie manuálne práce pri stavbách priehrad, ciest a železničných tratí. Stali sa tak lacnou pracovnou silou, ktorá v takmer otrockých podmienkach budovala významné stavby po celom Slovensku.

Prvé pracovné útvary otvorili už v roku 1941 – v Očovej, Moste na Ostrove a v horárni Trnava. Doba ich existencie bola veľmi krátka, ešte v tom istom roku ich rozpustili. Trvalejšie tábory vznikali od roku 1942. Medzi najväčšie patrili pracovné útvary v Dubnici nad Váhom (1942–1944) a na východe Slovenska (1942–1943).

V Dubnici pracovali rómski zradenci takmer tri roky na stavbe vodného diela na Váhu. Na východnom Slovensku vznikol komplex pracovných útvarov v Hanušovciach či Bystrom nad Topľou, Bystrom, Petiči a Nižnom Hrabovci. Rómovia tam budovali železničnú trať Prešov – Strážske.

Posledným štádiom „konečného riešenia“ sa stala internácia v zaisťovacích táboroch a následná deportácia do vyhladzovacích koncentračných táborov. Na území Slovenska zriadili zaisťovací tábor na sklonku roka 1944, ale aj tak sa stihla prejsť brutalita v zaobchádzaní so zaisťencami. Vo februári 1945 došlo k poprave 26 Rómov, ktorí ochoreli na škvrnitý týfus.

Čosi je zaujímavé a objavuje sa v celej Európe. Na perzekúciách rómskeho obyvateľstva sa podieľali nielen príslušníci armády, ale vo veľkej miere aj príslušníci rozličných polovojenských zoskupení. U nás išlo najmä o príslušníkov Hlinkovej gardy, v Maďarsku o členov Nyilaskeresztes Párt – doslova fašistickej Strany Šípových krížov.

Aktívni v partizánskom hnutí

Témou, o ktorej sa málo hovorí je aktívne zapojenie Rómov do protifašistického odboja už pred augustom 1944. Predovšetkým muži sa pridali k partizánskej komunite, ale i mnohé rómske komunity sa podieľali na materiálnej pomoci a podpore v zásobovaní partizánov v horách.

Po vypuknutí Slovenského národného povstania vstúpili

na naše územie rozličné zložky nemeckej brannej a represívnej moci, ktoré sa dopúšťali represálií aj na civilnom obyvateľstve. Zatykali, popravovali bez súdu a vypaľovali lokality, ktoré podozrievali zo spolupráce s partizánmi.

Po potlačení Povstania až do oslobodenia nacisti a ich domáci prisluhovači majú na svedomí životy viac ako 1 400 Rómov, vrátane žien, detí a starých ľudí. Fyzicky zlikvidovali vyše stočlennú komunitu v Iliji pri Banskej Štiavnici a v Tisovci, v Dúbravách zavraždili všetkých mužov a chlapcov nad 14 rokov. Z obce Lutilla neďaleko Žiaru nad Hronom viac ako 40-člennú skupinu deportovali, po vojne sa ich telesné pozostatky našli v hromadnom hrobe na cintoríne v Dolnom Turčoku.

Masové vraždy sa nevyhli ani územiu anektovanom horthyovským Maďarskom. V Slatine (okres Levice) v predvečer Vianoc 1944 upálili v jednom dome takmer 60 Rómov. Na Veľký piatok v nasledujúcom roku, pár dní pred koncom vojny, zahynulo vyše 40 Rómov z Hurbanova pri obci Trhová Hradská.

Za genocídu Rómov počas medzinárodného vojnového tribunálu v Norimbergu nikoho neobžalovali a teda ani neodsúdili. Podobne to bolo i v jednotlivých štátoch, kde vinníkov a trýzniteľov spravdla neidentifikovali a teda ich ani nepredvedli pred súd. Platí to aj o Slovensku. Ani za zdokladované vyvraždenie Rómov pri Trhovej Hradskej si vinníci nevypočuli žiaden rozsudok!

Dnes už sú tieto zločiny dávno premlčané, ale nesmú byť zamlčané. Musíme o všetkých týchto zverstvách páchaných na nevinných ľuďoch hovoriť, nabádať k ostražitosti, byť citliví na prejavy rasovej neznášanlivosti, intolerancii a xenofóbie. Iba tak dokážeme spoločnosť uchrániť pred narastajúcim nacionalistickým extrémizmom.

V Banskej Bystrici počas SNP, na korbe auta sediaci príslušník 1. čs. armády na Slovensku rómskeho pôvodu.

Foto Archív múzea SNP

Pamätník ČA v Trebišove

Mgr. Alexander Gergely, SZPB Trebišov

Trebišovský cintorín padlých hrdinov je jedným z najväčších na Zemplíne. Vznikol sústredením pozostatkov z rôznych kútov okresu. Na základe uznesenia Rady MNV z 10. 4. 1945 ho podľa projektu kpt. Jusova vyrobila firma Žoldoš. Keďže cintorín chátral, v roku 2005 mesto z prostriedkov MV SR vymenilo podstavce i náhrobné kamene s menami padlých vojakov. Čiastočne zrekonštruovalo aj pamätník osloboditeľom. Osem

pôvodných náhrobných kameňov sovietskych dôstojníkov uložili v depozite vlastivedného múzea. V roku 2016 mesto opäť s príspevkom MV SR vysadilo v okolí pamätníka 6 kusov tisa obyčajného, 35 ks borievky rozprestretej a vytvorilo dekoratívne štrkové zásypy sivej farby. Na cintoríne je v 163 hrobch pochovaných 258 sovietskych vojakov z 2. svetovej vojny a v 29 hrobch 29 vojnových obetí 1. svetovej vojny. Pamätník sa nachádza v centrálnej časti mestského cintorína oproti hlavnému vstupu.

Pomník v Starej Ľubovni

Edita Oláhová, predsedníčka MV SZPB v Starej Ľubovni

Mám takmer sedemdesiatku, predo mnou prehrmeli rozličné udalosti. Zrodil som sa vďaka antifašistom. Mám pripomínať druhú svetovú vojnu a víťazstvo nad fašizmom. Postavili ma z mramoru. Pri svojom zrode som mal z toho kameňa aj hviezdu, ktorá neskôr zmizla. V minulom storočí predo mnou stála mládež s červenými šatkami, aj šťastné manželské páry, ktoré sa prišli pokloniť pamiatke hrdinom. Teraz mám znova hviezdu, ale plechovú. V dni sviatočné vždy ožijem, vidím tu znova mládež, keď si pripomína slávne Povstanie, oslobodenie nášho mesta a ukončenie vojny. Som pomník v Starej Ľubovni, na Námestí generála M. R. Štefánika. Veľa si toho pamätám, dobrého aj zlého. Verím, že toho zlého už nebudete toľko.

Foto autorka

Skromne v Košiciach

Dušan Rybanský
predseda ZO SZPB Košice-Juh

Oslavy oslobodenia Košíc pri pamätníku vojakom Červenej armády na Námestí oslobodenia boli tento rok netradičné so skromnou účasťou. Kvôli pandémie prišli 19. januára v oddelených skupinkách predstavitelia mesta na čele s primátorom J. Polačekom, zástupcovia samosprávneho kraja, Matice Slovenskej, vojakov a ďalší. Členovia oblastnej organizácie SZPB sa po položení kvetov presunuli do mestského parku k pamätníku gen. Ivana Jefimoviča Petrova, veliteľa sovietskych vojsk, ktoré oslobodili mesto. Prítomným sa prihovorila predsedníčka košickej organizácie Zvä-

zu Rusov na Slovensku Natália Dostovalová a predsedníčka ObIV SZPB Monika Gergel'ová,

ktorá vyzdvihla historickú udalosť spred 76 rokov a zdôraznila význam pre súčasnosť. Prítomným sa poďakovala za ich účasť napriek komplikovanej situácii.

Členovia ZO SZPB Košice-Juh.

Foto: autor

Dve významné udalosti

Vo Vranove nad Topľou si ZO SZPB a MO Matice Slovenskej uctili dve významné udalosti. Pri prvom pamätníku si pripomenuli príslušníkov 4. stotiny 1. práporu 1. pluku Slovenskej Slobody, ktorí 19. 1. 1919 oslobodili mesto od maďarskej správy, čím ho začlenili do ČSR. Návratom slovenčiny do škôl a úradov sa začal nový demokratický život. Pri pamätníku vynímajúcom sa v centre mesta si uctili vojakov 2. ukrajinského frontu, ktorí 18. 1. 1945 priniesli mestu slobodu opäť. Kvôli pandémie skromnejšie, ale pripomenuli, kedy a odkiaľ k nám prišla sloboda.

Mgr. Jana Gešperová

Memoriál v Hostí

V Hostí si pripomenuli padlých partizánov Michala Jurku a Michala Olejára, hoci pandémia neumožnila usporiadať športovo-kultúrne podujatie, ako každý rok. Účastníci položili vence k pamätníku 2. sv. vojny v centre obce a na hrobe partizánov na cintoríne. Starosta obce P. Štepianský ocenil všetkých, ktorí v neľahkých vojnových časoch obetovali to najcennejšie – vlastný život. Predseda ZO SZPB M. Benček zároveň poďakoval vedeniu obce, že vyhovelá žiadosti ZO a uvoľnila finančné prostriedky na celkovú rekonštrukciu hrobového miesta padlých partizánov. Aj toto je vyjadrenie úcty padlým hrdinom. (red.)

Predseda ObIV SZPB vo Svidníku Jozef Rodák, tajomník Jozef Žižák a predseda ZO SZPB Milan Magulák položili vence a zapálili sviečky vďaka pri Pamätníku Sovietskej armády a pri soche L. Svobodu. Symbolicky si tak 19. 1. uctili žijúcich a padlých hrdinov, ktorí mestu priniesli pred 76 rokmi slobodu.

Petrovce nacisti vypálili

Michal Peter, predseda ZO SZPB Petrovce

Pri príležitosti výročia oslobodenia Petrovíc sme sa 19. januára zišli pri pamätníku – spoločnom hrobe padlých počas SNP, pochovaných na miestnom cintoríne. Spolu so zástupcami obce sme položením venca vzdali hold a úctu všetkým, ktorí bojovali za našu slobodu.

Nad našou obcou v Slánskych vrchoch sa v r. 1943 a začiatkom r. 1944 začali formovať partizánske skupiny z radov slovenských vojakov, ktorí odmietli bojovať proti národom Sovietskeho zväzu. Pridali sa prenasledovaní ľudia, utečenci zo zajateckých a koncentračných táborov i radoví občania. Najvýznamnejšou bola partizánska skupina a neskôr zväzok Čapajev. Velil mu Ivan Kononovič Baľuta – Jagupov, sovietsky dôstojník, utečenec zo zajatia. Náčelníkom štábu bol slovenský dôstojník Ľudovít Kukorelli, ktorý odmietol bojovať proti Sovietskemu zväzu.

Do odboja sa zapájali aj občania podhorských obcí. Pomáhali konskými povozmi, potravinami, šatstvom, liekmi, starostlivosťou o chorých a ranených partizánov. V katastri Petrovíc bolo prvé partizánske letisko na

východnom Slovensku. Leteckým mostom sem zo ZSSR prúdili najmä zbrane, strelivo, lieky a výstrojný materiál. Po potlačení Povstania a ústupe partizánov do hôr sa Nemci a Hlinková garda za túto pomoc kruto pomstili.

Najväčšiu ťarchu niesli obyvatelia Petrovíc po bojoch od 5. do 7. septembra 1944, kedy sa nemecké vojská usilovali obkľúčiť a zlikvidovať partizánsky zväzok Čapajev. Na partizánov, ktorí mali štáb nad obcou zaútočili z troch strán – od Hanušoviec cez Petrovce, od Bystreho cez Hermanovce a od Kokošoviec cez Zlatú Baňu.

Krutá pomsta Nemcov

Petrovce a obce Zlatá Baňa, Hermanovce, Matiaška a čiastočne aj mestečko Hanušovce Nemci vypálili 7. septembra 1944. V ten deň zavraždili dvoch občanov obce (Jána Repjaka a Andreja Baloga). Do väznice v Prešove odviekli Jána

Baloga, Michala Baloga, Juraja Baloga, Andreja Čurlíka-Peržela so synom Andrejom, Ľudovíta Dubinského, Michala Petera a Jána Gdovinu, ktorého po krutom vypočúvaní poslali do koncentračného tábora Sachsenhausen, následne do Klingeru, Bergen-Belzenu a Reimefarge. Na východnej Ukrajine Nemci zastrelili Michala Jenču, ktorý ako vojak rýchlej divízie slovenskej armády spolupracoval s partizánmi. Spomienka patrí aj občanom, ktorí v čase 2. svetovej vojny narukovali do armády a po vypuknutí SNP a oslobodení východného Slovenska bojovali v armádnom zbere generála Ľudvíka Svobodu. Boli to Ján Čurlík, Michal Čurlík, Štefan Gdovin, Ján Verčimák, Ján Peter, Ján Orečný.

Oslobodenie obcí vranovského regiónu trvalo od novembra 1944 do 19. januára 1945. Našu obec oslobodili vojská Červenej armády pod velením gen. Petrova nadranom 19. januára.

Ako k nám prišiel mier

Štefan Repka

Pred 76 rokmi prišla sloboda aj do horného Novohradu a Gemeru. ZO SZPB v Poltári si oslobodenie mesta pripomenula 15. januára položením venca vďaka a zapálením sviečok na ich počesť k pamätníku padlým v 1. a 2. svetovej vojne a v Slovenskom národnom povstaní.

Oslobodeniu predchádzala zimná ofenzíva Červenej armády v regióne. Po inten-

zívnej delostreleckej príprave zaútočili vojská 104. strelleckého zboru genpor. A.V. Petrušovského a 33. strelleckého zboru genpor. S.G. Gorjačova, ako aj 4. armádný zbor z 1. rumunskej armády na silne opevnené obranné pásmo fašistických vojsk v priestore Nové hony – Ožďany – Lučenec. Úsekom prielomu útočnej operácie sa stala Suchánska dolina.

Úder na Poltár a na horný tok Ipl'a mal za cieľ dostať sa do tyla fašistických vojsk. Delostrelecká paľba, paľba z ťažkých zbraní, či

z mínometov smerovala na osady Vyšný a Nižný Petrovec, Červeň a Hrabovo, bližšie k Poltáru. Postupujúce jednotky museli prekonávať zamínovaný a neustále ostreľovaný horský terén. Prielom komplikoval topiaci sa sneh z veľkého odmäku, blato, rozvodnený Ipeľ aj s prítokmi. Po tvrdých a mimoriadne agresívnych stretoch vrátane nočného boja, bola fašistická obrana prelomená. Tento prielom bol až do hĺbky 6 kilometrov.

Na druhý deň (13. januára) sa opäť po silnej delostreleckej príprave o 9.10 prebojovali do nášho mesta prvé prieskumné jednotky ČA. Za nimi prichádzali v rojniciach ďalší ruskí vojaci, pechota, kozáci aj so svojou vojenskou technikou. Toho istého dňa bolo oslobodené Hrabovo, Breznička, Zelené, Mládzo, Rovňany, Ozdín, Krná, Málinec a Hradište a 14. januára 1945 Lučenec.

Postup útočiacich sovietskych vojakov bol intenzívny a rýchly. Nemci s menším počtom ľudí nevedeli ich útok zastaviť. Ustupovali, no vojaci ČA im boli v päťach. Ústup nemeckých vojsk nebol plánovitý, ako bývalo zvykom v nemeckej armáde, ale dezorganizovaná a bez koncepcie. Ustupovali dvomi smermi – južnou vetvou smerom na Cinobaňu a Málinec a severnou trasou na České Brezovo a Kokavu.

V bojoch o Poltár padlo 16 vojakov ČA, rumunský vojak a 29 nemeckých vojakov.

Sloboda Čiernemu Potoku

Jozef Pupala, predseda ZO SZPB arm. gen. Ľudvíka Svobodu

Občania Čierneho Potoka, ktorých predchodcovia zažili maďarský fašizmus, si 24. 12. 2020 v tme a tichosti kvôli epidemiologickým opatreniam pripomenuli 76 rokov slobody, ktorú im priniesli vojská 2. ukrajinského frontu. Pri Vianočnom stromčeku na námestí obce si pripomenuli aj podiel tunajších obyvateľov: brig. gen. Imricha Gibalu, výsadkára rozvedčika Juraja Lakotu, spojára Júliusa Patúša, Václava Fajčíka, Jozefa Sebína, mechanika leteckého pluku Františka Hriňu, Ondreja Kureka, Jozefa Hronca, Jána Fajčíka a ďalších.

Bolo to v predpoludňajších hodinách a obyvatelia tomu nechceli veriť! Veď ešte včera museli kopať zákopy na príkaz Nemcov, proti postupujúcej Červenej armáde a rumunským vojakom. Sloboda prišla od severozápadu od Husinej, cez samotú Kotlyna a od Gemerčeka od osady Úsvit. Práve zo smeru, kam maďar-

skí fašisti odviekli z osád Gemerček, Úsvit, Kaparovo, Hodoš a Durenda pätnástich Slovákov do koncentračného tábora Dachau.

Z nich bolo 12 popravených v koncentračnom tábore Floesenburg, ktorý sa stal osudným aj pre generálov Rudolfa Viesta, Štefana Jurecha, Jána Goliana a Augustína Malára. Pri oslobodzovaní obce padlo celkom 123 červenoarmejcov, z toho pri oslobodzovaní osady Čierny Potok (vtedy patrilo do katastra obce Hodejov) padli traja červenoarmeji. O krutých bojoch nasvedčujú aj údaje, že počas oslobodzovacích bojov zahynulo aj 75 fašistov. Dodnes sú na pahorkoch poznať obranné línie Nemcov a Maďarov, proti postupujúcej Červenej armáde.

Obyvatelia Čierneho potoka vzdali hold a prejavili vďaka osloboditeľom i v náročných podmienkach. Zapálením sviečok pri vianočnom stromčeku na návrší v centre obce si uctili pamiatku hrdinských vojakov Červenej armády a rumunskej armády. Lebo na obeť fašizmu a na hrdinov – osloboditeľov miestni nezabúdajú.

• **Banská Bystrica – Radvaň:** Anastázia Krahulcová 85, Ing. Bernard Pekár 84, Antónia Mašurová 83 a Veronika Vajdová 80 rokov.

• **Banská Bystrica – Stred:** Mgr. Eva Holéciová 89 a Dr. Jozef Bobok 82 rokov.

• **Bojnice:** Zuzana Petreje 98, Ľudmila Rajecká 83, Eleonóra Krčíková 75 a Zuzana Kovačiková 65 rokov.

• **Bratislava 12:** Františka Mlyneková 90 rokov.

• **Bratislava 29:** Lýdia Rukavícová 83 rokov.

• **Bzince pod Javorinou – Cetuna:** Zdena Janušiková 80 rokov.

• **Cinobaňa:** Mária Palíková 80 rokov.

• **Čadca:** Jozef Vražel 60 rokov.

• **Čaňa:** Mária Bittová a Margita Lučkaiová 85 rokov.

• **Čierny Balog:** Antónia Ťažká 75 rokov.

• **Čierny Potok, arm. gen. Ľudvika Svobodu:** Štefan Kapec 90 a Ing. Peter Štok 40 rokov.

• **Čirč:** Helena Varcholová 65 rokov.

• **Giraltovce:** Ján Gdovin 85 a Ján Roguľa 60 rokov.

• **Harmanec:** Elena Martišková a Anna Ťažká 65 rokov.

• **Choňkovce:** Anna Makarová 85 rokov.

• **Hel'pa:** Helena Ďuricová a Anna Rúfusová 60 rokov.

• **Hrušov:** Cecília Bendíková 81 rokov.

• **Jarabina:** Emília Herková 65 rokov.

• **Jovsa:** Ing. Monika Demková 55 rokov.

• **Kežmarok:** Anna Čermáková 97 rokov.

• **Kokava n/Rim.:** Ida Cavarová 82 rokov.

• **Košice Dargovských hrdinov:** Ján Stankovič 70 rokov.

• **Košice Juh:** Mgr. Marie Matotová 75 rokov.

• **Košice KVP:** Ing. Roman Bublín 45 rokov.

• **Košice Sever:** Mária Zaputílová 89, Valéria Sekelová a Ondrej Čierny 83 rokov.

• **Košice Tahanovce:** Cyril Beťuš 70 rokov.

• **Kremnica:** Vladimír Klobušický 70 rokov.

• **Kysta:** Jozef Fedor 80 a Valéria Lajošová 70 rokov.

• **Lastomír:** Mária Malíková 80 rokov.

• **Lehôtka:** Richard Kanát 45 rokov.

• **Lipany:** Anna Harčariková 85 rokov.

• **Lipovec:** Pavel Hromada 80 rokov.

• **Liptovský Mikuláš:** Marta Magerčiaková 60 rokov.

• **Lučatin:** Zdenka Slivková 75 a Jozef Muránsky 65 rokov.

• **Lučenec II.:** Dáša Zoková 84, Anna Václavíková 75 a Ing. Milan Marko 70 rokov.

• **Lučenec III.:** Anna Škamlová 80 rokov.

• **Makovce:** Mária Jadlovská 89 rokov.

• **Martin, plk. Márie Pelcrovej:** Jarmila Ďubeková 70 a Stanislav Vartiak 65 rokov.

• **Medzibrod:** Marta Hrubá 70 a Mária Huťková 65 rokov.

• **Medzilaborce:** Miroslav Svákus 35 rokov.

• **Michalovce:** Anna Miháliková 93, Anna Kobanová 87, Andrej Gramata a Zinaida Lysan 86, Klára Sidorová 80 a Daniela Zabadalová 65 rokov.

• **Nacina Ves:** Anna Levčíková 70 rokov.

• **Okrúhle:** Juraj Čorba 83 rokov.

• **Palín:** Ján Jenčík 70 rokov.

• **Petrovce nad Laborcom:** Marián Dzvonič 50 rokov.

• **Podolíne:** Peter Tholt 70 rokov.

• **Prievidza:** Irena Tomová 93, Bohumila Šuníková 85, Zlatica Matiašková 84, Blažej Lupták 75 a Daniela Rešetová 65 rokov.

• **Prievidza, ZO pri HBP a. s.:** Helena Svitková 94 rokov.

• **Rajec:** Agnesa Nováková 70 a Karol Dudák 40 rokov.

• **Rimavská Sobota, J. Bolfika:** JUDr. Jozef Šimko 70, Anton Šufliarsky 65 a Mgr. Vladimír Torkoľ 60 rokov.

• **Rožňava:** Mgr. Štefan Andoga 75, Klára Šimárová 70, Blážena Antoniová 65 a Katarína Račková 60 rokov.

• **Sečovce 1:** Anna Petrovská 95 rokov.

• **Slovenská Ľupča:** Jolana Hrabčíková 83, Helena Molotová 80 a Magda Majerová 65 rokov.

• **Sobrance:** Marcela Irchová 70 a Ing. Štefan Vetrecin 65 rokov.

• **Stará Ľubovňa:** Rudolf Vojtek 70 rokov.

• **Strážske:** Anna Vaľová a Gabriela Grmolcová 90, František Ihnát 85, Juliana Perháčová 83 a Eva Búciová 81 rokov.

• **Sučany:** Zlatica Vaňová 82, Želmíra Chabadová 75 a Anna Repovská 55 rokov.

• **Svidník:** Ján Kurečko 83, Helena Vančíšinová a Milan Ruščák 70, Anna Kopčová 65 a Peter Kaputa 40 rokov.

• **Šambron:** Peter Ridila 75 rokov.

• **Špania Dolina:** Ján Beňo 87, Milan Lačný 81, Ján Lupták 75 a Lila Wilhelmerová 70 rokov.

• **Tokajik:** Jozef Pán 81 rokov.

• **Trebišov 1:** Emília Gibová 85 rokov.

• **Trebišov časť Milhostov:** Miloslava Sopková 65 rokov.

• **Trenčín 1:** Rozália Šrámeková 86, Mária Chudíková 84, Anna Kovačková 83, Ing. Ján Dibaba 81, Mária Černénková 70 a Ing. Ľubomír Brezovský 65 rokov.

• **Trhovište:** Zlatica Moskaľová 65 rokov.

• **Utekáč:** Júlia Juricová 81 rokov.

• **Vagríne:** Juraj Krempaský 75 rokov.

• **Veľký Lipník:** Mária Cappová 95 rokov.

• **Vinné:** Mária Zalužická 70 rokov.

• **Vysoká nad Kysucou:** Jozef Štefko 50 rokov.

• **Vyšná Olšava:** Ľuba Kasadová a Anna Maruščáková 60 a Ladislav Kačmár 55 rokov.

• **Vyšné Nemecké:** Emil Leško 70 rokov.

• **Vyšný Komárnik:** Milan Grundza 60 rokov.

• **Zalužice:** Pavol Gavaj 98 rokov.

• **Závadka /MI/:** Ladislav Gubík 60 rokov.

• **Zbudza:** Margita Mižová 91 a Anna Kločanková 85 rokov.

• **Zlatá Baňa – Sekčov:** František Košč 91 rokov.

• **Zvolen Centrum 1:** RNDr. Oľga Korytárová CSc. 75 rokov.

• **Žiar nad Hronom:** Božena Buchová 75 rokov.

• **Žilina 1:** Marta Valášková 70 rokov.

• **Žbince:** Stanislav Leško 65 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Belá – Dulice:** s 81-ročnou Oľgou Kováčikovou.

■ **Stará Turá:** s 92-ročnou Emíliou Kubišovou.

■ **Strážske:** s 91-ročným Andrejom Cehuľom.

■ **Svidník:** so 72-ročným Matúšom Jenčom, 62-roč-

ným Ladislavom Suchytrom a 83-ročným Michalom Šandalom.

■ **Topoľčany 2:** s 89-ročným Jozefom Bystričanom.

Čeť ich nehynúcej pamiatke!

Za Júliusom Kusým

Alena Borszéková

Vo veku 95 rokov nás 5. 1. opustil priamy účastník SNP a možno posledný partizán z regiónu Július Kusý. Posledné z množstva vyznamenaní – medailu 75 rokov víťazstva vo Veľkej vlasteneckej vojne 1941–1945 – mu viani udelil Vladimír Putin a osobne odovzdal zástupca pridelenca obrany pri ruskom velvyslanectve u nás plk. Alexej Klimov.

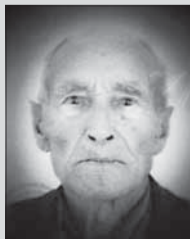
„Keby nebolo ľudí, ktorí nám pomáhali, dávali jedlo i oblečenie, v horách by sme neprežili,“ spo-

mínal vtedy Július Kusý v televíznej reportáži RTVS. „Ujo Julo vyrastal v Omastinej v chudobných pomeroch a tu, v Uhrovej doline, sa pridol k partizánom hneď po vypuknutí Povstania. Bol zatknutý, väznený v bánovskom mestskom dome a kruto vypočítaný gestapom. Podarilo sa mu však utiecť,“ pripomenul začiatok jeho strastiplného partizánskeho života oblasťný predseda SZPB Ján Holička. J. Kusý pôsobil v Partizánskej brigáde Jana Žižku v okolitých horách, vo februári a marci 1945 prešiel s oddeleným práporom z Valaskej Belej až do Kališťa a pri Brezne sa spojil s rumunskou armádou. V Poprade koncom marca narukoval ako pešiak do 1. československého armádneho zboru a zúčastňoval sa na oslobodzovaní až po moravské mesto Vsetín. Bol aj účastníkom víťazného pochodu armády na Václavskom námestí v Prahe 16. mája 1945.

Rozlúčky v Klenovci

Júlia Segečová,
predsedníčka ZO SZPB Klenovec

Tri dni pred koncom roka nás vo veku 99 rokov navždy opustil dlhoročný aktívny člen ZO SZPB v Klenovci Pavel Antal.

Pochovali ho presne 76 rokov po tragickom Silvestri 1944. Bol pamätníkom udalostí, pri ktorých nemeckí nacisti nahnali všetky ženy do kostola a obecného domu a mužov do kultúrneho domu.

Ich agent a falošný partizán Antonín Vazač z južnej Moravy, ktorého odbojáři poznali ako Anteka osobne vybral 49 mužov, ktorých poslali do koncentračných táborov. Pavel Antal musel s Nemcami ustupovať, aby kopal zákopy. Sloboda ho zastihla 8. mája 1945 v rakúskom Hollabrunne. Mal rád prírodu a pracoval v poľnohospodárstve ako súkromný roľník a potom družstevník. Bol držiteľom viacerých ocenení za odbojovú činnosť a protifašistický odboj.

* * *

V tretí januárový deň sme sa dozvedeli o úmrtí ďalšej našej členky, vo veku nedožitých 91 rokov odišla Mária Brndiarová.

60. výročie tragickej havárie

Jozef Mravík, Oblastný KVV SR Banská Bystrica

Pred mesiacom sme si pripomenuli 60 rokov od tragickej smrti zaslúžilého majstra športu a majstra sveta v parašutizme Juraja Kriváňa. Priamy účastník SNP zahynul na Bôrcovej lúke nad osadou Ladno 7. 10. 1960. Takmer 50 účastníkov privítal podpredseda výboru Oblastného Klubu vojenských výsadkárov (KVV) SR Banská Bystrica mjr. v. v. Vladimír Schneider. Predseda výboru kpt. v. v. Vladimír Kavický, ktorý J. Kriváňa osobne poznal, pripomenul, že mal len 33 rokov. Zosnulého dôstojníka objavil pilot a výsadkář Pavol Levický a majster športu Ján Major po zoskoku pádom o dva dni. Zvyšky lietadla L-60 sa našli ešte v roku 2012. Od októbra 2015 je na mieste tragédie pamätná tabuľa. Starosta Trnavej Hory Paveli Kravec, do katastra ktorej Bôrcovej lúky patrí, si prevzal d'akovný list a medailu Jozefa Gabčíka III. stupňa za dlhoročnú spoluprácu s KVV SR a pomoc pri organizovaní spomienok na J. Kriváňa.

Zomrel 100-ročný veterán

Braňo Ondruš

V nemocnici v Bedforde zomrel 2. februára 100-ročný veterán 2. svetovej vojny Tom Moore. Podľahol chorobe COVID 19, na boj s ktorou vyzbieral milióny libier. V júli ho britská kráľovná pasovala za rytiera – bakalára.

Ide o čestný titul, ktorý udeľuje panovníčka človeku, ktorý nie je členom žiadneho rytierskeho rádu. Alžbeta II. si tým uctila jeho bojové zásluhy pred vyše 76 rokmi, ako aj nesmiernu verejnú angažovanosť do konca jeho dlhého

života. Vlni 6. apríla Moore oznámil, že bude prechádzať svojou 25-metrovou záhradou až do svojich 100. narodenín, aby vyzbieral 1000 libier na pomoc ľuďom, zasiahnutých koronavírusom. V priebehu 24-dňovej kampane na jeho zbierku prispelo vyše 1,5 mil. darcov. Získal takmer 33 mil. libier, čo vrátane daňových úľav predstavovalo bezmála 39 miliónov (44 mil. €). Všetky peniaze dostal verejný zdravotnícky rozpočet.

Kapitán Tom, ako ho všetci volali, chodil len s pomocou chodúľov na kolieskach, samostatne už nevládal. Preto

si za svoj výkon vyslúžil od BBC ocenenie športovec roka 2020. Vystupoval aj v upravennej verzii piesne Michaela Balla Nikdy nejdeš sám, ktorá vyhrala britskú hitparádu, čím sa vojnový veterán stal jej najstarším víťazom v histórii.

Pri príležitosti jeho 100. narodenín (30. 4. 2020) ho vojenské letectvo poctilo špeciálnou leteckou prehliadkou a armáda ho mimoriadne povýšila na plukovníka. S gratuláciami dostal vyše 150-tisíc listov a pohľadníc. A 17. júla povýšenie do rytierskeho stavu. V armáde začal slúžiť ako 20-ročný v máji 1940. Po

dôstojníckej príprave pôsobil v tankových jednotkách. Prevelili ho do Indie a v Barme neskôr takmer zahynul.

Do Británie sa vrátil až na jar 1945 a o rok neskôr bol demobilizovaný v hodnosti kapitán.

Kuba na zozname teroristov

Odchádzajúca Trumpova administratíva opätovne zaradila Kubu medzi krajiny podporujúce terorizmus. Ešte pred výmenou americkej vlády o tom na poslednú chvíľu informoval končiaci minister zahraničia Mike Pompeo.

„Týmto krokom opäť vyvodíme zodpovednosť voči kubánskej vláde a pošleme jasnú správu: Castro režim musí prestať podporovať medzinárodný terorizmus a podkopávať americkú spravodlivosť,“ povedal minister. Tlačová agentúra TASS uvádza vyjadrenia viacerých analytikov, podľa ktorých išlo o úsilie republikánov sabotovať prípadné ďalšie zblížovanie Havany s administratívou nastupujúceho demokratickeho prezidenta Joea Bidena.

Kuba sa na zozname krajín podporujúcich terorizmus ocitla po piatich rokoch. V roku 2015 ju v rámci otepľovania vzťahov zo zoznamu odstránili na pokyn vtedajšieho prezidenta Baracka Obamu. Dnes je na zozname opäť popri Iráne, Sýrii a KĽDR.

Voči kroku Washingtonu sa kubánska vláda ostro ohradila. Havana v oficiálnej reakcii uviedla, že autoritu podobných zoznamov neuznáva a ani medzinárodné spoločenstvo podobné dokumenty nepovažuje za oficiálne a platné. Ako dodali kubánski predstavitelia, podobné zoznamy vznikajú kvôli očierňovaniu krajín, s ktorými USA vedú spory.

Navyše Kuba sa cíti byť krajinou, ktorá terorizmus nepodporuje, ale ktorá ním trpí. „Kuba je krajinou, ktorá patrí medzi obeť terorizmu, konkrétne terorizmu organizovaného, financovaného a páchaného vládou Spojených štátov, jednotlivcami a organizáciami, ktoré sídlia na území Spojených štátov alebo z tohto územia pôsobia so súhlasom úradov tejto krajiny,“ uvádza sa vo vyhlásení.

OSN: rekordný rast cien potravín

Július Kolečáni

Všeobecný index cien potravín v januári medziročne vzrástol o 4,7 bodu na 113,3 bodu. Tento indikátor rastie už ôsmy mesiac za sebou a dosiahol maximum od júla 2014, vyplýva z tlačovej správy Organizácie pre výživu a poľnohospodárstvo Organizácie Spojených národov.

Organizácia zaznamenáva zvýšenie nákladov na všetky komodity, najviac v prípade cukru, obilia a rastlinných olejov. Index cien cukru tak vzrástol o 7 bodov na 94,2 bodu, čo je rekord od mája 2017. Rast cien je poháňaný očakávaniami zníženia ponuky na základe očakávania objemu úrody v EÚ, RF a Thajsku a suchým počasím v Južnej Amerike, ako aj nedávnym rastom cien ropy a posilnením brazílskeho reálu voči doláru. Brazí-

lia je totiž najväčším vývozcom cukru na svete.

Index cien obilia v januári stúpol mesačne o 8,3 bodu na 124,2 bodu. Svetové ceny kukurice prudko vzrástli v dôsledku všeobecného poklesu ponuky a tiež v dôsledku suchého počasia v Južnej Amerike. Ako uvádza OSN, cena pšenice tiež stúpla, a to aj z dôvodu „očakávaného poklesu objemu predaja z Ruskej federácie, kde sa od marca 2021 clá na vývoz pšenice zdvojnásobia“.

Mäso dražie každý mesiac

Cenový index rastlinných olejov sa do decembra zvýšil o 7,7 bodu na 138,8 bodu, čo je najvyššia úroveň od mája 2012. Index rastie už ôsmy mesiac po sebe rastom cien palmového, sójového a slnečnicového oleja, uvádza sa v správe. Cena palmového oleja vzrástla v dôsledku nízkej produkcie v Indonézii

a Malajzii, zatiaľ čo dlhodobé štrajky v Argentíne a znížená ponuka exportu tlačili ceny sójového oleja vyššie. Slnečnicový olej združuje kvôli nízkej úrode, upozorňuje tiež OSN.

Cenový index mliečnych výrobkov v januári vzrástol o 1,7 bodu na 111 bodov. Cena masla a sušeného plnotučného mlieka sa zvýšila kvôli veľkým nákupom Číny pred tamojšími oslavami lunárneho nového roka a sezónnemu poklesu dodávok z Nového Zélandu. Cena syra zároveň poklesla kvôli nízkemu predaju v Európe a zvýšeniu jeho zásob v Spojených štátoch.

Index cien mäsa bol podľa Organizácie na úrovni 96 bodov (nárast o 0,9 bodu) a rástol už štvrtý mesiac po sebe. Organizácia zaznamenala zvýšenie cien všetkých druhov mäsa, predovšetkým hydiny, najmä v Brazílii, so silným dopytom a obmedzeniami vývozu z Európy.

Aktivita neonacistov rastie

Antonio Guterres vyzval na koordinovanú a globálnu akciu, ktorej cieľom by bolo vytvorenie spojenectva proti rasizmu, neonacizmu a xenofóbii. „Je potrebné urobiť viac, aby sme zastavili neonacistov a beloškých rasistov, ktorí zneužívajú pandémiu COVID-19, aby útočili na menšiny, rozšírili svoje rady a prepisovali históriu,“ vyhlásil generálny tajomník OSN.

Šéf OSN zdôraznil, že práve súčasná pandémia koronavírusu „prehĺbila dlhoročné nespravodlivosti a rozpory“, čo spôsobuje aktivizáciu neonacistov. „Žiaľ, po desaťročiach, ktoré strávili mimo náš dohľad, neonacisti a ich idey opäť naberajú na sile,“ povedal Guterres.

OSN nesmie ignorovať fakty, ktoré ukazujú na nárast prejavov nenávisť voči iným národom, rasám, či ľuďom patriacim k inému vierovyznaniu. A ignorantsky by sa k tomu nemali stavať ani jednotlivé štáty, najmä ak si hovoria, že sú demokratické. Naopak, je trestuhodné, ak nevyužijú každú príležitosť, aby sa proti neonacizmu a rasizmu spojili.

Najvyšší predstaviteľ svetovej organizácie varoval, že nárast aktivity neonacistov a rasistov je evidentný a navyše globálny: „Neonacisti znovu ožívajú, organizujú sa a verbujú cez hranice, zvyšujú svoje úsilie popierať, deformovať a prepisovať históriu.“

V prejave k pamiatke obetí holokaustu šéf OSN vyzval na zintenzívnenie vzdelávania o nacistických akciách počas druhej svetovej vojny. Pripomenul, že americké úrady varujú pred vzostupom neonacistov v celej krajine i na celom svete. Podľa neho v niektorých krajinách neonacisti infiltrovali políciu a štátne bezpečnostné služby a ich myšlienky je možné počuť v debatách hlavných politických strán.

Vysoká komisárka OSN pre ľudské práva Michelle Bacheletová v tejto súvislosti kritizovala vlády a sociálne siete, že málo potierajú historické lži: „Musíme zabezpečiť, aby sa verejná diskusia zakladala na faktoch, ktoré objektívne odrážajú pravdu.“ Predseda Valného zhromaždenia OSN Volkan Bozkir sa pripojil výzvou k ostrážitosti a reakcii na „každú nespravodlivosť, ktorej sme svedkami. Musíme odsúdiť netoleranciu, podnecovanie, obťažovanie na základe etnického pôvodu alebo náboženského vyznania.“

-bo-

Galéria odbojárov

Redakcia Bojovník v novej rubrike chce postupne priblížiť čitateľom výtvarných umelcov, ktorí sa vo svojej tvorbe venovali aj boju proti fašizmu. Na webovej stránke nášho časopisu si budete môcť prezrieť celú kolekciu diel autora.

ŠTEFAN BEDNÁR (1909–1976), rodák z Myjavy, maliar, grafik, ilustrátor a publicista po absolvovaní Umeleckopriemyselnej školy v Prahe rozvinul svoje umelecké nadanie v Paríži. Pod pseudonymom Šimon sa zapojil do ilegálneho hnutia odporu, podieľal na príprave SNP. Nechýbal ani v Banskej Bystrici pri založení ľavicového týždenníka Nové slovo. Jeho

politické karikatúry, plagáty a letáky zaplavili povstalecké územie. Fašisti ho po zatknutí väznili v Ružomberku, Bratislave, Brne a v koncentračnom tábore Mirošov pri Plzni. V roku 1945 bol vyznamenaný Radom SNP I. triedy.

Po vojne opäť pôsobil v Novom slove, potom ako šéfredaktor satirického časopisu Roháč a Výtvarného života, neskôr ako slobod-

ný umelec. Vytvoril cyklus obrazov s povstaleckými a vojnovými námietkami. Bol autorom viacerých publikácií a článkov o výtvarnom umení, svoje životné skúsenosti opísal v knihách Dvojník Šimon ide do Povstania, Ďaleko sú fronty, ďaleko je máj a v iných autobiografiách. Jeho syn Vlado Bednár bol uznávaný prozaik a dramatik. (ao)

Štefan Bednár: Mŕtvy partizán, olej 1947.

Sociálna poradňa

Na vaše otázky odpovedá Braňo Ondruš, bývalý štátny tajomník MPSVR SR

Keď vláda zrušila 13. dôchodok, nastali nejaké zmeny aj ohľadom zvyšovania penzií? Zostáva zvyšovanie každoročne automatické? Pavol B., Zvolen

Pokiaľ ide o valorizáciu, čiže zvyšovanie dôchodkov, netreba o ne žiadať. Sociálna poisťovňa ich každý rok prepočítava automaticky a aj bez vyžiadania pošle každému poberateľovi penzie rozhodnutie, v ktorom nájdete aj novú výšku. Toto rozhodnutie by ste už mali mať a zvýšenú penziu máte dostať vo výplatnom termíne v januári 2021. Dôchodky pre tento rok sa zvyšujú buď o 2,6 %, alebo o pevnú sumu podľa toho, ktorý spôsob predstavuje väčšie zvýšenie. Napr. starobné penzie sa zvyšujú najmenej o 9,40 € mesačne, predčasné starobné penzie najmenej o 9,10 €, vdovské a vdovecké najmenej o 6 € a sirotské o 2,80 €.

pomôcky: STIH, NAN, NERS, ATALA, CARNE	vokalizovaná predložka	1. časť tajničky	domáce meno Edity	taliánske národné jedlo	pomôcky: LAA, LOCH, OLESA, SPK, ANALOGO	tlačová agentúra Švajčiarska	odpratávajú	ázijské kyslé mlieko	pružná podložka na ležanie	pomôcky: TONNEN, RAVIOLA, AIRAN	kričič	domáce meno Olgy	usadenina roztoku
stiahni z kože					nevyžiadaná správa					365 dní			
český spisovateľ					4. časť tajničky					tony, po nemecky			
preber k životu					často hral karty								
	dostatok času (archaic), lesná šelma				mäso, po taliansky							odmeraná	celkom stratil vlhkosť
skúpo						sidlo v Thajsku						EČV Sniny	
analogický, po latinsky						sidlo v Španielsku				2. časť tajničky		chemický prvok	
predložka			planétka							predĺžený bočný múr			
domáce meno Ivany					večer, po nemecky					sidlo vo Francúzsku		diera, po nemecky	
väzenská kobka					tiež					ruský súhlas		EČV Revúcej	
citoslovce radosti					3. časť tajničky								
					časť Viedne					letopis (knižne)			

Správne vylúštenie tajničky z č. 1/2021 znie: **Lepšie dačo znať ako mnoho mať.** Knihu posielame **Antónii Ďurovskej z Čajkova.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Obžalovaná, vysvetlite nám ešte raz stručne, ako sa to stalo. Prišla som z práce o dve hodiny skôr, než zvyčajne. V spálni som v posteli našla manželku a našu susedku. A obaja nahí.

A čo sa stalo potom?

Potom obaja umreli na Covid.

* * *

Žena vrieska na muža: Tak ja že som žiarlivá?! Ale že ty najskôr z polievky vyžerieš mrkvu, aby si mal zdravý zrak a aby si lepšie videl na fifyleny v práci, tak to je v poriadku!?!

* * *

Pán doktor, prosím vás, rozumiem tomu dobre, že ak nebudem fajčiť, piť, ani sexovať, tak budem žiť dlhšie?

Budete, ale vlastne na čo...?

* * *

Odkedy som povedal manželke, že by sa mi páčilo zomrieť pri orgazme, sexuje so mnou tri krát denne.

* * *

Konečne dobrá správa! Vláda otvorí v júli všetky lyžiarske strediská a koncom novembra aj všetky vonkajšie kúpaliská!

* * *

Videli ste správy? Česka sexuje so Srbom na slovenskej benzínke v Bratislave. A u nás, na východe, sa ľudia boja prejsť z Kežmaruku do Popradu...

* * *

Na skúške na lekárskej fakulte: Čo môžeme povedať o človeku, ktorý každý deň pije alkohol? Že k veciam pristupuje systematicky.

* * *

Včera som v rohu v podchode, kde je rozbitá lampa videl chlapca, ako sa sám očukuje. Som rád, že máme takú uvedomelú mládež. Spoločne to zvládneme.